

Jaarverslag 2023

**GRONINGEN
AIRPORT EELDE**

Inhoudsopgave

3	Luchthaven met een brede verantwoordelijkheid
4	Kerncijfers
5	Raad van Commissarissen
7	Directie en Aandeelhouders
8	Bericht van de Raad van Commissarissen
10	Bestuursverslag
38	Jaarrekening 2023
64	Overige gegevens

Colofon

Fotografie
Groningen Airport Eelde

Vormgeving
Groningen Airport Eelde

Copyright © 2024 Groningen Airport Eelde

Telefoon: 050 – 309 70 70

Groningen Airport Eelde NV
Machlaan 14a
9761TK Eelde

Postbus 50
9765 ZH Paterswolde

KvK: 04049842

E-mail: info@gae.nl

www.groningenairport.nl

Luchthaven met een brede verantwoordelijkheid

Groningen Airport Eelde is al meer dan 90 jaar een internationale luchthaven met zowel een maatschappelijke als economische rol voor de regio en op nationaal niveau. Groningen Airport Eelde heeft een stevige ambitie om zich te ontwikkelen tot 'GRQ Hydrogen Valley airport', aansluitend op regionale, nationale en internationale ontwikkelingen in het kader van de energietransitie. Samenwerken met andere luchthavens, invullen van een brede maatschappelijke rol en inzet op groei van het passagiersverkeer zijn voor de komende jaren belangrijke speerpunten. In 2023 heeft de luchthaven haar strategie en plannen voor de komende 10 jaar, inclusief de bijbehorende financieringsopgave voor maatschappelijke kosten van openbare veiligheid, voorgelegd aan haar aandeelhouders. De ingeslagen koers wordt omarmd en de financieringsopgave ingevuld.

Doelstelling en kernactiviteiten

Groningen Airport Eelde is een van de vier Nederlandse luchthavens van nationale betekenis. Dat betekent dat het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat het bevoegd gezag is, dat er luchtverkeersleiding, Douane en Marechaussee aanwezig zijn en dat er internationale commerciële passagiers- en vrachtluchten mogen worden afgehandeld. Vanwege het maatschappelijk en economisch belang is Groningen Airport Eelde door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aangewezen als "regionale luchthaven van nationale betekenis". Eind 2024 wordt waarschijnlijk een nieuw luchthavenbesluit genomen door de Staat, waarin onder andere de vergunde milieuruimte van de luchthaven opnieuw wordt vastgelegd.

De belangrijkste taak van de luchthaven is het bieden van veilige luchthaveninfrastructuur en afhandeling van maatschappelijke vluchten, de commerciële luchtvaart, lesverkeer en general aviation. Groningen Airport Eelde is de vestigingsplaats voor meer dan 50 bedrijven, waaronder vliegenscholen, een afhandelingsbedrijf, een luchtfotografiebedrijf, een dealer van vliegtuigen en onderhoudsbedrijf, meerdere reisorganisaties en een restaurant. Daarnaast staan op het terrein meerdere bedrijfsverzamelgebouwen waarin bedrijven en instellingen zijn gevestigd, veelal met een focus op innovatie, duurzaamheid en educatie. In totaal werken er bijna 400 FTE op het luchthaventerrein. De luchthaven wil haar rol als vestigingsplaats voor luchtvaart gebonden bedrijvigheid de komende jaren verder ontwikkelen met een nieuw terrein: Business Park Bravo.

Een van de belangrijkste maatschappelijke taken van Groningen Airport Eelde is dat zij de standplaats is van de traumahelikopter van het Mobiel Medisch Team van het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG). De luchthaven is daarnaast onmisbaar voor de transplantatie-afdeling van het UMCG want er worden zeer regelmatig medische- en donorvluchten uitgevoerd. Ook reddingsdiensten en verschillende onderdelen van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Defensie maken gebruik van de luchthaven.

Missie en visie

Groningen Airport Eelde behoort tot de kern-infrastructuur van (Noord-)Nederland. Haar functie is voorwaardelijk voor maatschappelijke instellingen in de regio en zij draagt actief bij aan de economische ontwikkeling van de regio en het vestigingsklimaat. De luchthaven is een belangrijke schakel in het netwerk van verbindingen van (Noord-)Nederland in aanvulling op weg, water en spoor. Groningen Airport Eelde verbindt Noord-Nederland met andere Europese regio's die voor haar belangrijk zijn. De luchthaven heeft een gemengd profiel; commercieel, maatschappelijk en als vestigingsplaats. Qua maatschappelijk verkeer zet zij, naast het bestaande lesverkeer, vooral in op medisch verkeer en op educatie. Als regionale luchthaven is zij een broedplaats en kraamkamer voor de ontwikkeling van duurzame en innovatieve luchtvaart en de test- en demonstratielocatie voor de luchtvaart in Nederland op het gebied van waterstof. Zij werkt daartoe samen met ondernemingen, overheden en kennisinstellingen. De luchthaven is onderdeel van de 'hydrogen valley' en haar programma NXT Airport omvat een verscheidenheid aan projecten die het karakter van de luchtvaart blijvend kunnen veranderen. Hierdoor ontstaan kansen en nieuwe markten.

Kerncijfers

	2023	2022	2021	2020	2019
Passagiers					
Charter	105.579	92.316	28.996	13.051	134.689
Lijn	0	0	0	4.108	45.138
Overig	7.254	7.276	3.079	1.845	7.161
Totaal	112.833	99.592	32.075	19.004	186.988
Vliegbewegingen					
Charter	638	628	213	127	870
Lijn	0	0	0	320	2.143
Les	39.572	42.819	38.309	27.027	14.691
Overig	15.534	16.217	14.773	11.913	14.227
Totaal	55.744	59.664	53.295	39.387	31.931
Medewerkers					
Fte's in dienst	62,0	55,6	54,6	55	57,6
Bedrijfsresultaat (in € 1.000)	2023	2022	2021	2020	2019
Havengelden	3.187	2.875	1.489	902	3.334
Overige baten	1.861	1.149	833	746	1.520
Bedrijfsopbrengsten	5.048	4.024	2.323	1.648	4.854
Personeelskosten	3.176	2.566	1.554	1.061	3.092
Overige kosten	2.134	1.735	1.775	1.887	2.020
Bedrijfslasten	5.310	4.301	3.329	2.948	5.112
Bedrijfsresultaat	-262	-277	-1.007	-1.300	-258
Balans (in € 1.000)	2023	2022	2021	2020	2019
Immateriële vaste activa	157	31	29	0	0
Materiële vaste activa	6.301	9.915	8.075	8.432	8.829
Financiële vaste activa	1.437	1.404	1.218	1.265	1.764
Vlottende activa	4.459	3.487	3.744	4.129	6.010
Totaal activa	12.354	14.837	13.066	13.826	16.603
Eigen vermogen	9.325	9.538	9.494	10.472	12.097
Langlopende schulden	150	165	657	722	1.038
Kortlopende schulden	2.879	5.134	2.915	2.633	3.467
Totaal passiva	12.354	14.837	13.066	13.826	16.603

Raad van Commissarissen

L.J. Klaassen, voorzitter

Geboren: 7 februari 1950

Functie: Zelfstandig gevestigd adviseur en toezichthouder

Nevenfuncties: Voorzitter Raad van Toezicht Alliade, Voorzitter Stichting Bijzondere Leerstoel Onderwijsrecht Erasmusuniversiteit, Voorzitter Stichting Veenbrand, Voorzitter Stichting Samen Voor Alle Kinderen, Voorzitter Raad van Toezicht van de Hogeschool KPZ, voorzitter Stichting Luthers Bach Ensemble, Lid Raad van Advies Oranjewoud Export Academy, Onafhankelijk procesbegeleider Omgevingstraject Gasbergingen Grijpskerk en Norg

Nationaliteit: Nederlandse

Benoemd: per 1 maart 2019, herbenoemd tot 1 juli 2025

W.J. Mansveld

Geboren: 11 september 1962

Functie: Directeur Veiligheidsregio Groningen

Nevenfuncties: Voorzitter van de Raad van Toezicht van New Energy Coalition, voorzitter van de Raad van Commissarissen van WoonFriesland, lid van de Raad van Commissarissen van Enexis

Nationaliteit: Nederlandse

Benoemd: per 1 maart 2019, herbenoemd tot 1 juli 2027

T.B. de Vries

Geboren: 6 januari 1954

Functie: Zelfstandig gevestigd adviseur en toezichthouder

Nevenfuncties: Observer to the Board van Wildlands Adventure Zoo, Voorzitter Raad van Commissarissen Deerns Groep B.V., Lid Raad van Toezicht Beaumont Capital N.V., Directieadviseur Nelf Lakfabrieken B.V., Adviseur Raad van Bestuur Flynth

Nationaliteit: Nederlandse

Benoemd: per 11 juli 2019, herbenoemd tot 1 juli 2026

L.W.J. Kloosterziel

Geboren: 2 juli 1978

Functie: Directeur Schiphol International, Royal Schiphol Group

Lid Board of Directors Hobart International Airport, Director and Vice President Schiphol USA inc., Director Schiphol Australia Pty Ltd., Director Schiphol Consulting Inc., Director and Treasurer of Schiphol North America Holding

Nevenfuncties: Bestuurslid AviAssist Foundation, lid Raad van Commissarissen N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht, lid Raad van Commissarissen Eindhoven Airport N.V.

Nationaliteit: Nederlandse

Benoemd: per 1 september 2021, tot 1 september 2025

Functies en nevenfuncties zijn opgenomen voor zover die gedurende (een deel van) het verslagjaar vervuld zijn.

Directie en Aandeelhouders

Directie

M.H. de Groot

Statutair directeur

Aandeelhouders

Per ultimo 2023

Provincie Groningen (30%)

Provincie Drenthe (30%)

FB Oranjewoud Participaties B.V. (26%)

Gemeente Tynaarlo (14%)

Mutaties

In 2023 hebben zich geen mutaties in het aandeelhouderschap voorgedaan.

Bericht van de Raad van Commissarissen

Samenstelling van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen van Groningen Airport Eelde N.V. bestaat sinds 2021 uit vier personen. In 2023 heeft herbenoeming van drie commissarissen plaatsgevonden, teneinde de continuïteit van de werkzaamheden van de Raad te borgen voor de komende anderhalf jaar nu de luchthaven vorm en inhoud geeft aan haar nieuwe strategie.

Werkzaamheden

De Raad van Commissarissen adviseert de directie en houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming.

Gedurende het verslagjaar heeft de Raad van Commissarissen meerdere malen vergaderd in het bijzijn van de directie. In de reguliere vergaderingen zijn lopende ontwikkelingen besproken met betrekking tot de (besluitvorming over de) strategie, operatie, financiën, risico's en kansen. De besluitvorming over de strategie en financiering, het luchthavenbesluit en samenwerking met Schiphol Group hadden in 2023 de bijzondere aandacht van de Raad. De leden van de Raad van Commissarissen hebben daarnaast formeel en informeel contact gehad en online vergaderd met de directie om actuele ontwikkelingen te bespreken en daarover te adviseren. De uitgangspunten van de toekomstige strategie, financiering en subsidies, vastgoedontwikkeling, verduurzaming van de luchthaven en de lange termijn continuïteit van de luchthaven waren daarbij terugkerende onderwerpen.

De Raad van Commissarissen vervult de rol van werkgever jegens de statutaire directie. De opdracht aan de directie is gelegen in het vormgeven en uitvoeren van de strategie van de luchthaven, met een focus op de maatschappelijke rol van de luchthaven, het bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame luchtvaart en het verstevigen van de financiële basis. Het borgen van de lange termijn continuïteit van de luchthaven heeft de afgelopen jaren speciale aandacht van de directie en Raad van Commissarissen gehad, met als resultaat het aanbieden van de lange termijn visie en financieringsopgave aan de aandeelhouders van de luchthaven in 2023.

Ontwikkelingen in 2023

Gedurende het verslagjaar heeft de Raad van Commissarissen zich laten informeren over de belangrijkste ontwikkelingen op maatschappelijk, politiek en financieel gebied. Ook is regelmatig gesproken over de commerciële ontwikkeling, investeringen, de ontwikkeling van het vastgoed op en de verduurzaming van de luchthaven. De Raad heeft geconstateerd dat de sterke groei van het aantal passagiers in 2023 doorzette en dat dit zich heeft vertaald in een beter commercieel en financieel resultaat dan verwacht.

Daarnaast heeft de Raad geconstateerd dat het politiek en maatschappelijk debat over de toekomst van de luchtvaart in Nederland ook in 2023 volop gevoerd werd. Onderwerpen als een mogelijk CO₂ plafond, de vliegtaks, Lelystad Airport en de omvang van de (milieuruimte van) Amsterdam Schiphol Airport bepalen mede de toekomst van de nationale luchtvaart. En kunnen ook invloed hebben op de toekomstige ontwikkeling van Groningen Airport Eelde. Samenwerking tussen de nationale luchthavens om de beschikbare schaarse capaciteit te behouden en te benutten, is daarbij belangrijker dan ooit en onderdeel van de strategie van de luchthaven.

Gedurende het verslagjaar heeft de Raad van Commissarissen zich door middel van onder andere rapportages op de hoogte laten stellen van relevante ontwikkelingen op commercieel en financieel gebied. Zij constateerde dat gedurende de zomermaanden een stevige inzet van luchtvaartmaatschappijen en touroperators tot positieve ontwikkeling van het passagiersverkeer heeft geleid. Als gevolg daarvan ontwikkelden het financieel resultaat en de liquiditeit zich beter dan verwacht. Ook was de Raad verheugd dat in 2023 het nieuw brandweeronderkomen is gerealiseerd met een grote betrokkenheid van de brandmedewerkers van de luchthaven. Het omarmen van de strategie van de luchthaven met het besluit over de bijbehorende financieringsopgave voor de komende 10 jaar in december 2023, is een teken dat de luchthaven op politiek en maatschappelijk draagvlak kan steunen en er een stevig fundament ligt voor toekomstige ontwikkeling.

De liquiditeitspositie van de onderneming ontwikkelde zich in 2023 beter dan verwacht. De Raad van Commissarissen moet in lijn met eerdere jaren constateren dat deze afhankelijk is en ook nog blijft van subsidies en bijdragen van regionale overheden. Voor de komende 10 jaar is een subsidie voor kosten en investeringen voor NEDAB-activiteiten beschikbaar. De Raad constateert daarmee dat de financiële continuïteit van de luchthaven voor de komende jaren voldoende is geborgd.

Preadvies bij de jaarrekening

Het door de directie opgestelde jaarverslag met de jaarrekening over 2023, voorzien van accountantsverslag en controleverklaring, wordt op 23 mei 2024 door de Raad van Commissarissen met de directie en de controlerende accountant besproken. De jaarrekening is gecontroleerd door de accountants van Bentacera Registeraccountants B.V., die voor de jaarrekening over 2023 een goedkeurende verklaring hebben afgegeven.

Over 2023 bedroeg het nettoresultaat van de vennootschap € 212.088 negatief. De Raad van Commissarissen legt de jaarrekening over het verslagjaar 2023 ter goedkeuring voor aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, te houden op 7 juni 2024, waarbij zij voorstelt het nettoresultaat ten laste te brengen van de overige reserves. Tevens stelt de Raad voor om decharge te verlenen aan de directie voor het gevoerde beleid en aan de Raad van Commissarissen voor het gehouden toezicht.

Ten slotte spreekt de Raad van Commissarissen aan directie en medewerkers haar waardering uit voor hun inzet en betrokkenheid gedurende het verslagjaar.

Namens de Raad van Commissarissen,

Eelde, 15 mei 2024

Mr. L.J. Klaassen, voorzitter

Bestuursverslag

Algemene informatie en organisatie

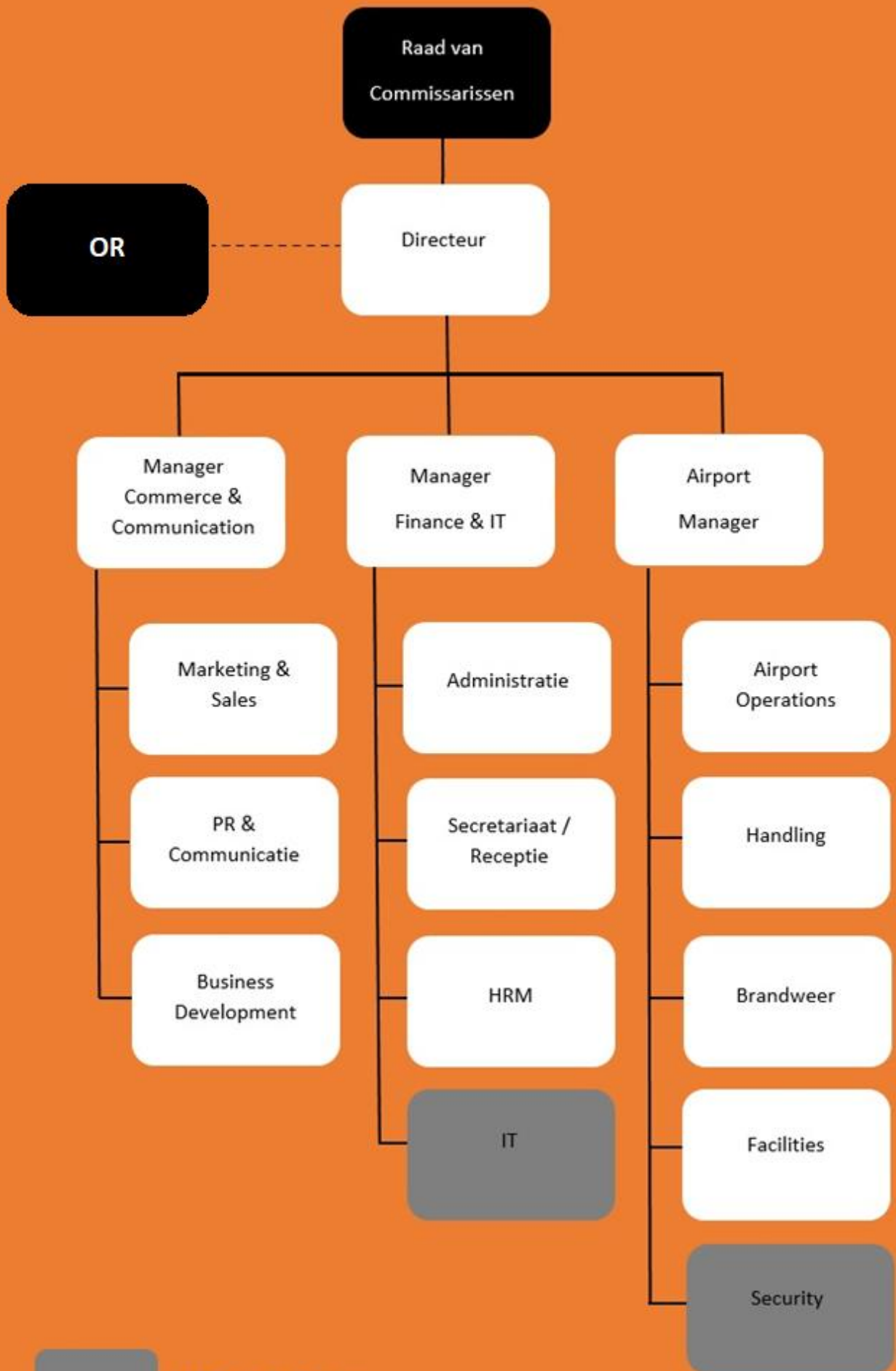
Groningen Airport Eelde is een naamloze vennootschap met als doel het uitoefenen van het luchthavenbedrijf. Zij is exploitant van het aangewezen luchtvaartterrein “Eelde” in de kop van Drenthe. Als één van de regionale Nederlandse luchthavens die de status “van nationale betekenis” hebben, is ze zowel onderdeel van de Noordelijke als nationale luchtvaartinfrastructuur. De komende jaren staan in het teken van het verder vormgeven van de strategie van de luchthaven. Groei van het passagiersverkeer, uitbouwen van de maatschappelijke rol, vastgoedontwikkeling en de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart, zijn daarvoor de belangrijkste onderwerpen. Als gevolg van nationale ontwikkelingen ontstaat meer schaarste op luchthavens, en moeten de luchthavens meer samenwerken als “één systeem van luchthavens” om zo efficiënte benutting van schaarse capaciteit mogelijk te maken. In 2023 zijn daartoe meerdere gesprekken gevoerd met Royal Schiphol Group over samenwerking.

De luchthaven is een vestigingsplaats voor voornamelijk luchtvaart gerelateerde bedrijven en instellingen voor het uitoefenen van een onderneming, het verzorgen van opleidingen en maatschappelijke functies in brede zin. Daarmee is zij belangrijk voor het vestigingsklimaat en werkgelegenheid in de regio. De luchthaven heeft de ambitie om met een nieuw bedrijventerrein, “Business park Bravo”, het beschikbare areaal voor luchtvaart gebonden bedrijvigheid met 10 tot 15 hectare uit te breiden.

Het bieden van een veilige luchthaveninfrastructuur, de afhandeling van commerciële en maatschappelijke vluchten en het beschikbaar stellen van vastgoed als vestigingsplaats vormen de kernactiviteiten van de onderneming. Ook het faciliteren van kennisinstellingen en maatschappelijke functies, en de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart rekent zij tot haar primaire taken. Groningen Airport Eelde loopt voorop op het gebied van de verduurzaming van de luchtvaart, waarop zij zich met name op waterstof-toepassingen richt. Dat doet zij bij voorkeur met sterke partners, als onderdeel van de ‘hydrogen valley’ in Noord-Nederland.

Het commerciële zwaartepunt ligt bij charterverkeer en waar mogelijk op voor de regio waardevolle lijnverbindingen, general aviation inclusief lesverkeer, maatschappelijk verkeer en onderhoud van vliegtuigen, in combinatie met vastgoedontwikkeling. De strategie van de luchthaven richt zich op deze (brede) mix van activiteiten en is daarmee het meest kansrijk en passend bij de brede rol van de luchthaven. De exacte invulling is daarbij deels afhankelijk van marktontwikkelingen en de mogelijkheid om uit te breiden. De luchthaven wil haar al stevige maatschappelijke rol verder verbreden en verdiepen door in symbiose met het (regionale) bedrijfsleven, overheden en onderwijsinstellingen invulling te geven aan de noodzakelijke ambities van de luchtvaart op het vlak van duurzaamheid en innovatie. Dit gebeurt met het programma NXT Airport, de invulling van waterstofambities met GRQ Hydrogen Valley Airport en het uitbouwen van de NXT Airport Campus, in samenwerking met onderwijsinstellingen tot een volwaardige campus.

De primaire onderdelen van de organisatie zijn commercie & communicatie, de operatie (havendienst, handling, brandweer, facilities en security), en de staf en ondersteuning (administratie, HRM, receptie en secretariaat, IT). Per eind 2023 waren 62,0 FTE in dienst van de luchthaven, waarmee de bezetting ten opzichte van het voorgaande jaar met 6,4 FTE is toegenomen, met name in de afhandelingsorganisatie. In 2023 zijn de afdelingen Havendienst en Brandweer onder één manager gebracht en is een nieuwe functie voor Compliance & Security ontstaan.

 = Uitbestede diensten

De medewerkers van Groningen Airport Eelde worden onder andere vertegenwoordigd door de Ondernemingsraad. Medio 2023 zijn er verkiezingen voor de Ondernemingsraad gehouden, gestart en begeleid door de raad zelf. De verkiezingen hebben geresulteerd in een nieuwe samenstelling van drie nieuwe leden en twee bestaande. Hiermee is de raad weer bezet voor de nieuwe zittingsperiode van drie jaar. In 2023 heeft de raad training gekregen, waarna ze aan de slag is gegaan met nieuwe en lopende zaken.

De Ondernemingsraad kreeg in 2023 signalen van medewerkers over de gestegen kosten van levensonderhoud, in lijn met de hoge inflatie waar veel Nederlandse gezinnen mee te maken kregen. Voor de raad was dit een zorg in de cao-onderhandelingen. De eerste gesprekken waar een delegatie van de raad als toehoorder bij heeft gezeten verliepen moeizaam en uiteindelijk wezen de vakbonden het eindbod van de directie af. De werkgever heeft daarom eenzijdig de aangeboden salarisverhoging doorgevoerd om medewerkers financiële ruimte te geven. Daarna kwam er tijdelijk geen contact met beide vakbonden tot stand, mede door het vertrek van de bestuurder van de vakbond. De raad en de directie hechten veel waarde aan de eigen cao, en ook omdat er in de sector-cao van de 'Passagiers- en Bagageafhandeling Luchtvaart' sprake was van een potentiële algemeenverbindendverklaring, was er urgentie dat de vakbonden en werkgever weer aan tafel gingen. Uiteindelijk heeft het FNV een nieuwe bestuurder aan de luchthaven toegewezen, waarna in het najaar hernieuwde cao-onderhandelingen konden worden opgestart. Voor de werkgever waren het goede zomerseizoen en de hoge inflatie aanleiding om aanvullende financiële ruimte in de beloning te zoeken. De uitkomst van de laatste onderhandelingen en de samen succesvol aangevochten dispensatie voor de algemeen-verbindendheid van de sector-cao Passagiers- en Bagageafhandeling Luchtvaart zijn voor alle partijen naar tevredenheid verlopen.

De Ondernemingsraad constateerde in 2023 dat veel bedrijven geïnteresseerd raakten in samenwerking met Groningen Airport Eelde. En dat zowel politiek als in de media de aandacht positief op de luchthaven werd gevestigd. Daarnaast heeft de raad het als positief ervaren dat dankzij een goede samenwerking tussen verschillende afdelingen afgelopen jaar de brandweerkazerne succesvol en op tijd opgeleverd is.

Corporate Governance

De directie is belast met het bestuur van de vennootschap. De Raad van Commissarissen adviseert de directie en houdt toezicht op het beleid van de directie en de algemene gang van zaken. Zij staat de directie met raad terzijde. De Raad van Commissarissen en directie hebben uitgesproken de beginselen van de Nederlandse Corporate Governance Code te onderschrijven, aangepast aan de structuur en aard van de vennootschap. In afwijking van deze Code vormt de Raad de auditcommissie.

De Raad van Commissarissen heeft in 2014 het Reglement Raad van Commissarissen Groningen Airport Eelde NV vastgesteld. De vennootschap kent geen klokkenluidersregeling, maar een regeling vertrouwenspersoon. De Raad van Commissarissen kent een remuneratiecommissie, die de werkgeversrol vervult jegens de directie.

Ontwikkelingen en resultaat

Algemeen

Sinds het jaar 2022 zien we een sterk herstel van de luchtvaart in het post-Corona tijdperk. Het jaar 2023 stond in het teken van continuering van dit herstel. In de loop van het eerste kwartaal kwamen er nog nieuwe bestemmingen bij. Het voor- en hoogseizoen verliepen beter dan verwacht, en het naseizoen duurde bovendien langer dan verwacht. Deze ontwikkeling was consistent met de ontwikkeling van passagiersverkeer in geheel Nederland.

Groningen Airport Eelde

Luchthaven van het Noorden

Corendon was in 2023 één van de belangrijkste partners van Groningen Airport Eelde, met vluchten naar populaire bestemmingen als Antalya, Mallorca, Kreta, Dalaman, Burgas en Rhodos.

Daarnaast was TUI een belangrijke partner met vluchten naar bestemmingen als Gran Canaria, Mallorca en Antalya.

Net als vorige jaar was Gran Canaria de enige jaarrond bestemming, en presteerde uitzonderlijk goed met een gemiddelde bezettingsgraad van 92%. In 2023 viel het op dat luchtvaartmaatschappijen relatief laat hun zomervliegschema's definitief maakten. In de loop van het jaar werd nog een reeks zomercharters aan het vliegschema toegevoegd. Nieuwe bestemmingen als het Griekse Rhodos, het Turkse Dalaman en Burgas in Bulgarije kwamen beschikbaar, met een piek in de zomervakantie vanaf half juli tot en met eind augustus. Bestaande vliegschema's werden geïntensiveerd met een hogere frequentie of er werden grotere vliegtuigen ingezet. Schaarste op andere luchthavens en de aantrekkelijkheid van regionale luchthavens waren de belangrijkste redenen om het aantal vluchten vanaf Groningen Airport Eelde uit te breiden in 2023.

Het Turkse Antalya was na Gran Canaria de belangrijkste bestemming. Ook stonden in de winter speciale wintersportvluchten naar Scandinavië op het programma. Lijndiensten werden in 2023 nog niet gevlogen. Wel werd het gehele jaar een tweewekelijkse verbinding naar Norwich gevlogen.

Een trend die al meerdere jaren gaande is, is dat een steeds groter aandeel passagiers van buiten het traditionele verzorgingsgebied van de drie Noordelijke provincies komt. In de zomer van 2023 kwam maar liefst 20% uit een ander deel van Nederland, met Rotterdam en omgeving als opvallende woonplaats van veel passagiers. Vanwege de grote vraag naar vliegreizen werd relatief weinig met een tussenstop gevlogen, waardoor het aantal transit passagiers daalde. Het grote aantal passagiers had haar weerslag op het parkeren van personenwagens, waarvoor de luchthaven tijdelijk extra parkeerterreinen in de zomerpiek heeft geopend.

Waar in 2022 het lesverkeer weer sterk aantrok als gevolg van het inhalen van de uitgevallen lessen tijdens de voorgaande Corona-jaren, was deze inhaalslag in 2023 niet meer zichtbaar. Het lesverkeer en het overige klein verkeer had vooral te lijden van het slechte weer in 2023, vooral in de zomer en winter.

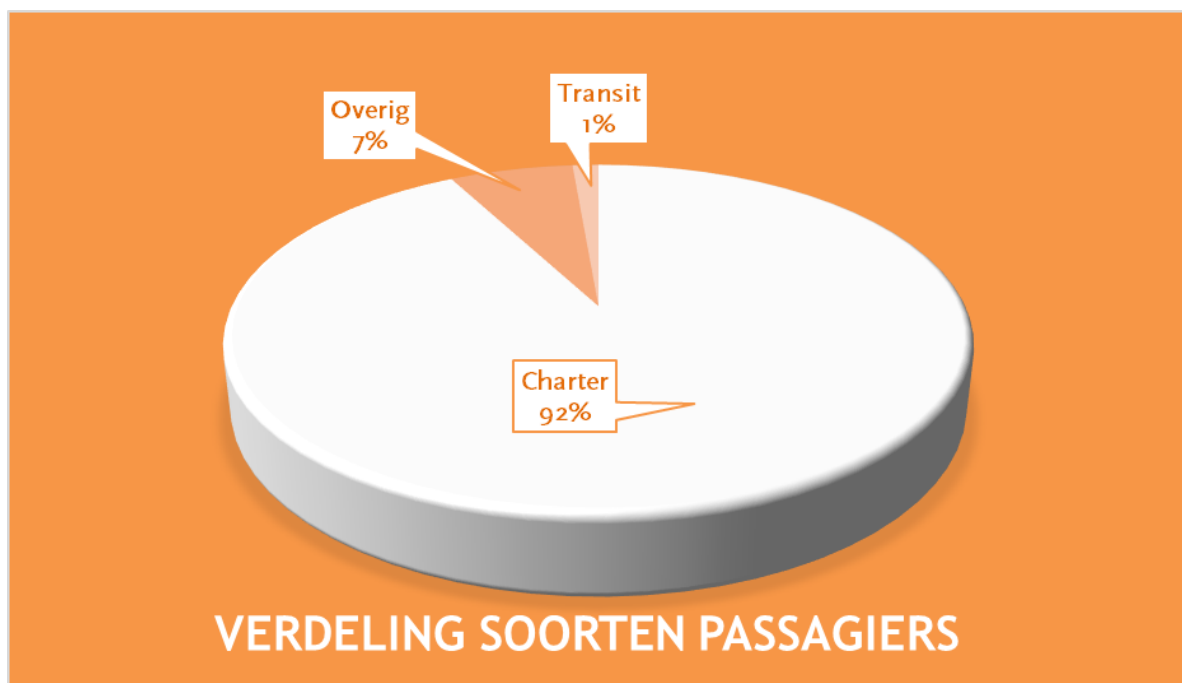
De bezetting van het vastgoed was gedurende 2023 goed te noemen. Er is al jaren geen leegstand van het vastgoed op de luchthaven: alle daartoe beschikbare ruimte is verhuurd of in erfpacht uitgegeven. Een groep MBO-studenten maakt sinds eind 2023 gebruik van een ruimte van de luchthaven als leslokaal. Er is regelmatig vraag naar vastgoed, in huur of erfpacht of in de vorm van een bouwkaai, vooral naar hangaars en soms naar kantoorruimte. Met meerdere partijen zijn gesprekken gaande over nieuwbouw van bedrijfsruimte, bijvoorbeeld op de plaats van de oude brandweerkazerne en op een nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein. Daarom is in 2023 een start gemaakt met de ontwikkeling van Business Park Bravo: een bijna 15 hectare metend terrein op de luchthaven waarvan de wijziging van het bestemmingsplan in gang wordt gezet. In 2023 heeft daarvoor een participatietraject met omwonenden plaatsgevonden.

Commerciële ontwikkeling

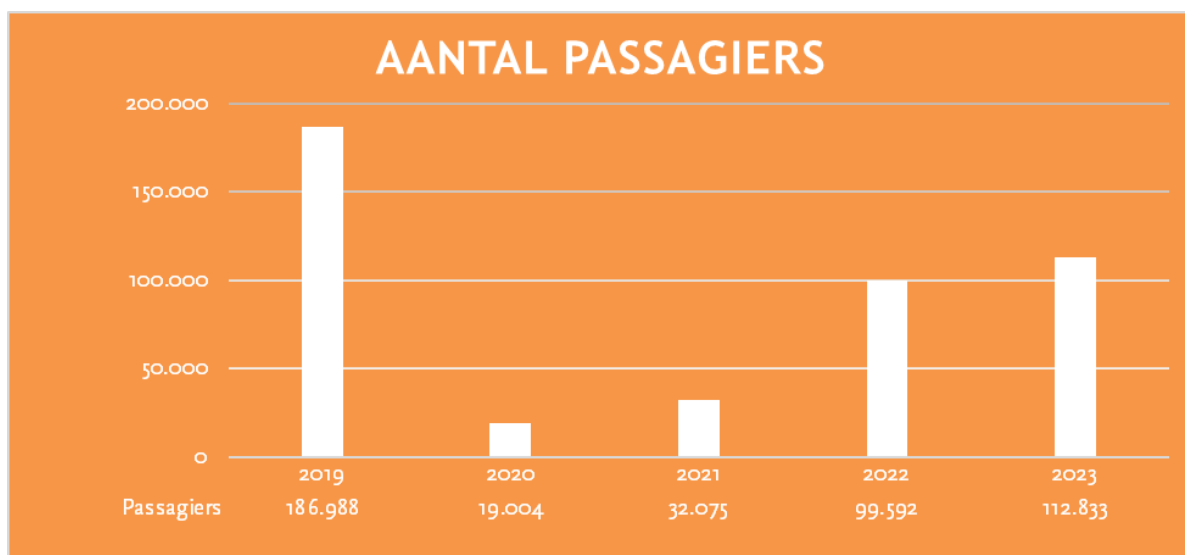
Het passagiersverkeer is voor Groningen Airport Eelde financieel gezien de belangrijkste commerciële activiteit en de belangrijkste bron van inkomsten. Gedurende het jaar 2023 zijn 112.833 passagiers vervoerd, een groei van 13% ten opzichte van het vorige jaar. Een aantal nieuwe bestemmingen en intensivering van reeds populaire bestemmingen was daarvan de oorzaak. Ook duurde het naseizoen in 2023 langer dan voorheen. Groningen Airport Eelde wist daarmee te profiteren van het verdere herstel van de luchtvaartsector, ondanks een hogere vliegtaks en de teruggekeerde rust op Amsterdam Airport Schiphol. Ten opzichte van 2022 waren er minder incidentele charters en eenmalige series, en waren er ook minder vluchten met een tussenstop. Met 23.941 passagiers was augustus de drukste maand van het jaar; 57% drukker dan 2022.

Gran Canaria bleef de belangrijkste bestemming, op de voet gevolgd door het Turkse Antalya dat al in 2022 terug keerde als bestemming van Corendon. Ook Kreta, Mallorca en de Kanaaleilanden werden weer succesvol aangeboden. Nieuwe bestemmingen waren Burgas, Dalaman en Rhodos met korte series in het hoogseizoen.

De in 2022 nieuwe serie wintersportvluchten van het op de luchthaven gevestigde reisbureau BBI Travel naar Scandinavian Mountains waren succesvol en in het winterseizoen van 2022-2023 daarom uitgebreid naar Åre Östersund Airport in Zweden. In het winterseizoen 2023-2024 keerden de wintersportvluchten weer terug en kregen er zelfs een extra frequentie bij tot twee keer per week. Uiteindelijk zijn in 2023 105.579 passagiers op chartervluchten vervoerd, inclusief 971 (uitgaande) transitpassagiers. Het aantal overige passagiers, op privé- en zakenvluchten, eenmalige charters en dergelijke, bedroeg in 2023 7.254 en lag daarmee op het niveau van het 2022. De samenstelling van het aantal passagiers in 2023 was als volgt.

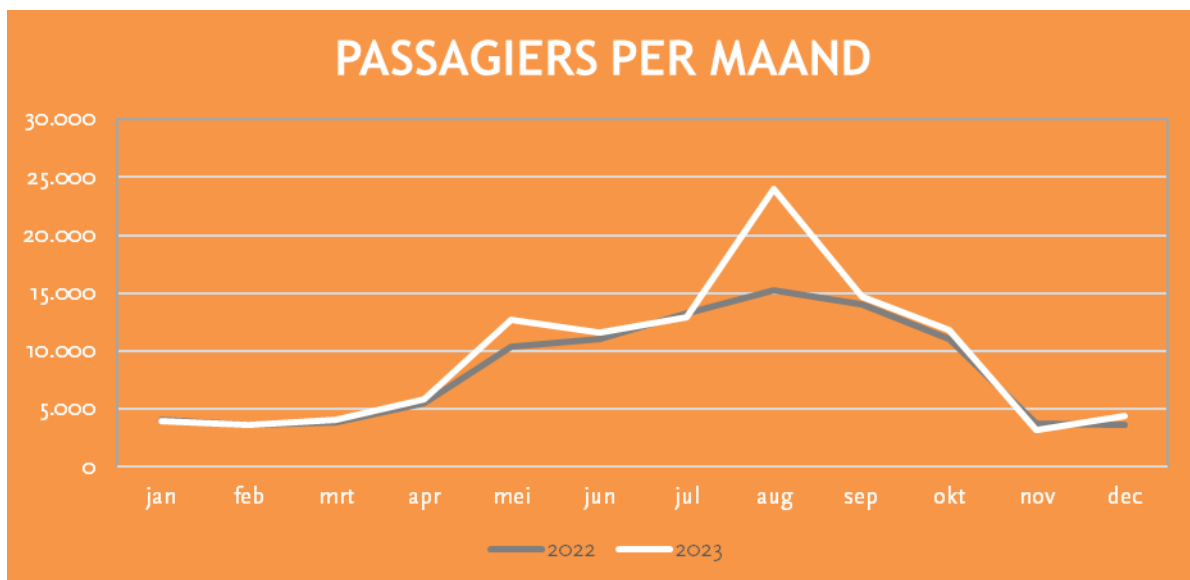

De ontwikkeling van het aantal passagiers over de afgelopen vijf jaren is hieronder weergegeven.

Het aantal vervoerde passagiers is niet gelijk over het jaar verdeeld en kent een sterk seizoenpatroon. De piek ligt in de zomermaanden waarin de vakantiemarkt wordt bediend. In 2023 vielen de schoolvakanties in regio Noord relatief laat, en dat is zichtbaar in de piek van de maand augustus. Ook het voor- en naseizoen zijn erg belangrijk, waarbij opvalt dat het naseizoen tegenwoordig tot na de herfstvakantie loopt.

In de onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van het aantal passagiers per maand in 2023 vergeleken met 2022. Ten opzichte van 2022 is duidelijk te zien dat de piek in 2023 van de meivakantie en augustusmaand hoger is dan het jaar daarvoor. Overigens lag in voorgaande jaren de nadruk nog vaak op het voorseizoen. In de zomerpiek waren alle parkeerterreinen, inclusief de speciaal daarvoor aangelegde tijdelijke terreinen, vol met auto's van passagiers. Een speciale tent achter de luchthaventerminal zorgde voor een geïmproviseerde uitbreiding van de vertrekhal om de piek op te vangen op een voor passagiers comfortabele manier.

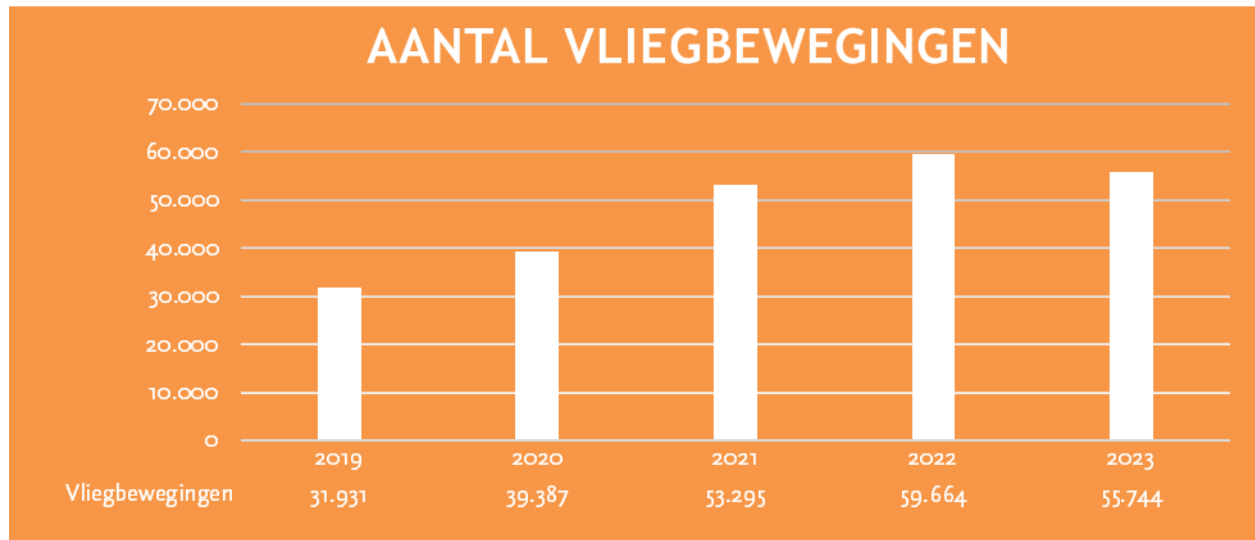

Naast het aantal vervoerde passagiers is het aantal vliegbewegingen (starts en landingen) een belangrijke graadmeter voor de activiteit op de luchthaven. Daarbij neemt het lesverkeer een prominente plaats in. Met 55.744 vliegbewegingen in 2023 nam het aantal bewegingen ten opzichte van het voorgaande (top-)jaar met 7% af, voornamelijk omdat er in 2023 geen 'inhaal'-lesverkeer meer was, en als gevolg van relatief lange perioden van slecht vliegweer in 2023.

Sinds het samengaan van de Martinair Flight Academy met de KLM Flight Academy op Groningen Airport Eelde in 2019, bestaat het grootste deel van de vliegbewegingen op de luchthaven uit lesbewegingen. Met 39.572 lesbewegingen maakten deze 71% van het totale aantal vliegbewegingen van 2023 uit. Het lesverkeer is deels afhankelijk van weersomstandigheden en volgt een seizoenpatroon. De KLM Flight Academy is de belangrijkste gebruiker van de luchthaven, maar ook andere lesvluchten van op de luchthaven gevestigde bedrijven en van vliegscholen van andere luchthavens maken gebruik van Groningen Airport Eelde.

Het aantal chartervluchten in 2023 bedroeg 638, 10 meer dan in 2022. Ook werden vaker grotere vliegtuigen ingezet in de zomerpiek. Daarvoor is speciaal handling materiaal aangeschaft voor de zomerperiode. De general aviation bleef met 12.616 vliegbewegingen op vrijwel hetzelfde niveau als 2022.

Het verloop van het aantal vliegbewegingen op Groningen Airport Eelde over de afgelopen 5 jaar is onderstaand weergegeven.

De op Groningen Airport Eelde gestationeerde traumahelikopter van het Mobiel Medisch Team van het Universitair Medisch Centrum Groningen (MMT UMCG) heeft in 2023 2.918 vliegbewegingen uitgevoerd. Voor het gebruik van de luchthaven buiten de openstellingstijden is ten behoeve van de traumahelikopter een speciale regeling van kracht, waarbij opkomst van operationele diensten en luchtverkeersleiding niet is voorgeschreven. Ook de “Waddenheli” en Duitse traumahelikopters maakten in 2023 gebruik van Groningen Airport Eelde.

Een bijzonderheid in 2023 was de redding van opvarenden van het op de Noordzee in brand staande autoschip Fremantle Highway. De kustwachthelikopter heeft meerdere slachtoffers naar Groningen Airport Eelde gebracht voor vervoer naar ziekenhuizen in de omgeving.

De luchthaven is buiten de vergunde openingstijden ('s nachts) gesloten, behalve voor medische vluchten. De enige andere vluchten die buiten openingstijden mogen worden uitgevoerd zijn wettelijk bepaald in de vergunning: luchtvaartuigen die in nood verkeren of ten behoeve van reddingsacties, hulpverlening of medische doeleinden worden ingezet, indien een onmiddellijke start of landing is vereist. Vooral ambulancevluchten voor het UMCG in het kader van orgaantransplantaties worden uitgevoerd in de nacht. In totaal ging het in 2023 om 34 van de 298 vliegbewegingen voor ambulancevluchten die in de nacht zijn uitgevoerd. Dat zijn meestal vluchten uitgevoerd in het kader van een spoedeisende orgaantransplantatie in het Universitair Medisch Centrum Groningen. Het kan dan gaan om transport van organen en/of een gespecialiseerde arts of team van artsen, waarbij de organisatie Eurotransplant is betrokken.

Ook andere vluchten met een maatschappelijke rol worden vanaf Groningen Airport Eelde uitgevoerd, bijvoorbeeld politievluchten, overheidsvluchten en vluchten voor Defensie met transportvliegtuigen en helikopters. Militaire jachtvliegtuigen zijn in principe niet vergund om de luchthaven te gebruiken, tenzij sprake is van een calamiteit waarbij een directe landing noodzakelijk is. Hoewel dit in principe zelden voorkomt, was in 2023 tweemaal sprake van een noodlanding van een F16 jachtvliegtuig, mede als gevolg van groot onderhoud op de luchtmachtbasis in Leeuwarden.

Groningen Airport Eelde

Luchthaven van het Noorden

Jaarlijks bezoeken toestellen ten behoeve van overheidsdiensten, waaronder Defensie, Groningen Airport Eelde. Regelmatig doen militaire helikopters de luchthaven aan, bijvoorbeeld om te tanken. Ook was in 2023 tweemaal sprake van een noodlanding van een F16 jachtvliegtuig op Groningen Airport Eelde.

Financieel resultaat

Het passagiersverkeer is de belangrijkste activiteit vanuit de opbrengsten van de luchthaven. De verdere toename van dit verkeer was in 2023 dan ook de belangrijkste reden voor een stijging van de opbrengsten, naast een verhoging van de havengeldtarieven. De totale bedrijfsopbrengsten namen toe met 25%, tot € 5.048.142. De havengelden vormden 63% van de opbrengsten en namen met 11% toe tot € 3.186.956. De landingsgelden, passagiersvergoedingen en afhandelingsvergoeding zijn daarin de belangrijkste componenten. Op basis van het maximaal gecertificeerde startgewicht van een vliegtuig wordt het landingsgeld berekend. Daarnaast wordt een vergoeding per vertrekkende passagier in rekening gebracht bij luchtvaartmaatschappijen. Ook de opbrengst van de afhandeling van vliegtuigen: dienstverlening zoals catering, schoonmaak, laden en lossen van bagage en begeleiden van passagiers, valt onder de havengelden.

De opbrengsten uit vastgoed bedroegen € 698.681 en lagen 20% hoger dan in 2022, deels als gevolg van indexatie. Alle vastgoed op de luchthaven was bezet gedurende 2023. Erfpacht, verhuur van panden en concessies voor afhandeling, horeca en grasland waren de belangrijkste opbrengsten. De commissie op brandstofverkoop nam ten opzichte van 2022 toe met 23% tot € 197.060 als gevolg van het tanken van grotere vliegtuigen in de zomerpiek. De overige bedrijfsopbrengsten bedroegen € 965.445, inclusief € 400.000 exploitatiesubsidie. Deze eenmalige subsidie is door aandeelhoudende overheden verstrekt als overbruggingsfinanciering voor het jaar 2023 en ter versterking van de liquiditeit van de onderneming. Ook is een herwaardering van de NOW-vordering van € 119.163 opgenomen onder de overige bedrijfsopbrengsten. Deze wordt veroorzaakt door de vaststellingen van NOW-regeling 3 tot en met 7 waarvoor in de loop van 2023 de eindafrekening met het UWV heeft plaatsgevonden.

Het lastenniveau van 2024 lag met € 5.309.837 23% hoger dan in het voorgaande jaar. De personeelskosten namen met 24% toe tot € 3.176.146. Deze stijging werd voornamelijk veroorzaakt door een stijging van de cao-lonen, toegenomen security-kosten en inzet van extra medewerkers in de zomerpiek. De afschrijvingskosten kwamen met € 422.142 22% hoger uit dan 2022, door eenmalige effecten en een lagere toegerekende NEDAB-subsidie. De overige bedrijfskosten namen met 23% toe tot € 1.711.549. De kosten van onderhoud van gebouwen en terreinen namen toe doordat de subsidie voor het DBFM-contract voor baanonderhoud in 2023 is afgelopen. De kosten namen over het algemeen toe door een hoge inflatie, de energiekosten namen sterk toe als gevolg van hogere tarieven en belastingen. De advieskosten namen af doordat in 2022 eenmalig veel kosten voor de NOW-regelingen bezwaren zijn gemaakt. In de jaarrekening is een nadere specificatie van de verschillende kosten opgenomen.

In 2023 is een subsidie van lokale overheden ontvangen van € 3.600.000 als tegemoetkoming voor NEDAB-kosten. Deze Niet Economische Diensten van Algemeen Belang, voornamelijk de kosten van brandweer en security, zijn typische overheidstaken die de luchthaven verricht in het algemeen belang en waarvoor volgens de Europese richtlijn een tegemoetkoming in de kosten mag worden ontvangen. De werkelijke kosten die in 2023 zijn gemaakt voor brandweer en security bedroegen € 3.670.080. De ontvangen subsidie is als negatieve kosten in de van toepassing zijde kostensoorten verwerkt. In de toelichting op de jaarrekening wordt deze subsidie nader toegelicht.

Als gevolg van een stijgende (spaar)rente op liquiditeiten is in 2023 een rentebate van € 17.024 gerealiseerd, waar dit in 2022 nog een rentelast van € 4.327 was als gevolg van een negatieve spaarrente. Groningen Airport Eelde heeft eind 2023 een beroep op een kredietfaciliteit gedaan, als onderdeel van de overbruggingsfinanciering van 2023 ter versterking van de liquiditeit, tegen een marktconforme rente.

Het jaar 2023 wordt afgesloten met een negatief resultaat voor belastingen van € 244.671. Een mutatie in de actieve belastinglatentie leidt in 2023 tot een positief resultaat op de belastingen van € 32.583. Er is geen vennootschapsbelasting verschuldigd over 2023. Het nettoresultaat van de vennootschap over 2023 is € 212.088 negatief.

Investeringsen

In 2023 is voor een bedrag van € 1.286.240 geïnvesteerd in materiële vaste activa en voor een bedrag van € 132.052 in immateriële vaste activa. De investering in immateriële vaste activa betreft rapportages en onderzoeken ten behoeve van een aan te vragen luchthavenbesluit, de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein 'Business park Bravo' waarvoor het bestemmingsplan moet worden gewijzigd en de aanvraag voor een ontheffing van de ACM voor een gesloten distributiesysteem voor elektriciteit en gas.

De reguliere investeringen in 2023 hadden voornamelijk een noodzakelijk karakter: vanuit wet- en regelgeving of vanuit veiligheid en uitbreiding c.q. continuïteit van de operatie. Met name het onderhoud van gebouwen, terreinen en installaties van de luchthaven vergt jaarlijks investeringen. Voor een bedrag van € 309.603 is geïnvesteerd in gebouwen en terreinen, zoals onderhoud aan rijbanen, renovatie van de toiletten in de vertrekhal en uitbreiding van parkeerterreinen met semi-verharding. Voor een bedrag van € 460.854 zijn installaties preventief of correctief vervangen of onderhouden. Het betrof voornamelijk installaties voor koeling en verwarming, verlichting (LED) en een tweede security scanner voor het zoeken naar verboden voorwerpen op personen.

In inventarissen is in 2023 voor een bedrag van € 92.193 geïnvesteerd: vervangen van ICT-apparatuur, meubilair en gereedschappen. Aan handling materieel, zowel vervanging als onderhoud, is € 172.027 uitgegeven. Dit hield, net als met de uitbreiding van de parkeerterreinen, verband met de groei van het passagiersverkeer in de zomerpiek. Voor een deel werden passagiers met grotere vliegtuigen vervoerd, zogenaamde wide-bodies, waarvoor ander rijdend materieel nodig was. Voor de investeringen in 2023 was, als onderdeel van een overbruggingsfinanciering, een investeringssubsidie beschikbaar waarvan € 1.063.718 in de investeringen is verwerkt.

Overige investeringen hadden te maken met reeds lopende projecten, waarvan de brandweerkazerne de grootste was. Nadat de bouw in 2022 was gestart, is de kazerne in 2023 opgeleverd en in april 2023 feestelijk in gebruik genomen. De bouw is vanwege schaalvoordelen als één project uitgevoerd met de realisatie van de naastgelegen wasplaats en een loods voor handling materieel. Het totale project omvatte een investering van € 3.677.694, waarvan € 3.321.682 voor de brandweerkazerne die grotendeels met een (NEDAB-)subsidie van € 3.136.500 is bekostigd. De investering in de stallingsloods en wasplaats bedroeg € 356.012 en valt niet onder de scope van de NEDAB-subsidie. Het project is grotendeels al in 2022 uitgevoerd, waardoor het reeds eerder in de balans verantwoord was als project onder behandeling. De subsidie is pas in 2023, bij oplevering van de kazerne, toegekend aan de investering.

Met de nieuwe brandweerkazerne voldoet de luchthaven weer aan de eisen op het gebied van arbeidsomstandigheden en veiligheid. De kazerne is de werkplek voor de brandweercollega's en voor het team van Facilities en de vogelwacht. De oude brandweerkazerne is in 2023 gesloopt, om plaats te maken voor nieuwe vastgoedontwikkeling.

De nieuwe brandweerkazerne van Groningen Airport Eelde. De kazerne heeft een uitrukhal voor vier voertuigen; drie crashtenders en een ondersteunend c.q. milieu-voertuig. Naast de brandweerfunctie zijn ook de werkplaats, facilities en vogelwacht in dit nieuwe gebouw gevestigd.

Financiële risico's en onzekerheden

De belangrijkste financiële risico's voor Groningen Airport Eelde zijn het commerciële risico en de continuïteit van subsidies en bijdragen. Vanuit haar rol als maatschappelijke infrastructuur is Groningen Airport Eelde afhankelijk van financiële ondersteuning. Slechts een klein aantal luchthavens is in staat op eigen kracht de exploitatie volledig rond te krijgen, wat afhankelijk is van schaal van voornamelijk het passagiersverkeer. Maar liefst 80% van de regionale luchthavens in de wereld heeft geen volledig dekkende financiële exploitatie en is structureel afhankelijk van steun. De belangrijkste redenen daarvoor zijn gelegen in de hoge kosten van wettelijk verplichte taken voor veiligheid, security en voor het onderhoud van veilige infrastructuur volgens strenge normen. Groningen Airport Eelde is daarop geen uitzondering en ontvangt om die reden jaarlijks een NEDAB-bijdrage van regionale overheden als tegemoetkoming in de kosten van de uitvoering van wettelijk verplichte taken. In 2023 hebben de Provincies Drenthe en Groningen besloten de NEDAB bijdrage voor kosten en investeringen voor de jaren 2024-2033 beschikbaar te zullen stellen tot een maximum van € 46 mln.

Het commerciële risico hangt grotendeels samen met de ontwikkeling van het aantal vluchten en passagiers en daarmee de inkomsten van de luchthaven. Het passagiersverkeer vormt de belangrijkste inkomstenbron van de luchthaven, en is voornamelijk afhankelijk van enkele grote touroperators en luchtvaartmaatschappijen. Doordat andere luchthavens in Nederland 'vol' zijn, voorziet Groningen Airport Eelde de komende jaren een groei van het passagiersverkeer. Mede omdat de algemene verwachting is dat de vraag naar vliegreizen groot blijft. Hogere kosten en een vliegtaks die hoger is dan omliggende landen, zorgen echter ook voor een beperkte weglek naar het buitenland.

Om haar risico's te spreiden is de luchthaven altijd op zoek naar meer en verschillende luchtvaartmaatschappijen en bestemmingen, maar concentreert zij zich ook op inkomsten uit andere activiteiten, zoals vastgoedontwikkeling. De toekomstige (vastgoed)ontwikkeling op Business Park Bravo speelt daarin een belangrijke rol. Het grootste aantal starts en landingen (80%) op de luchthaven wordt namelijk gedaan door ondernemingen en instellingen die zich op de luchthaven hebben gevestigd.

Naast een relatief grote conjunctuurgevoeligheid, is de luchtvaart van nature een kwetsbare bedrijfstak; geopolitieke ontwikkelingen, economische en maatschappelijke ontwikkelingen, de perceptie van veiligheid en milieu, maar ook politieke invloed hebben hun weerslag op ontwikkelingen in de luchtvaartsector. Ook natuurrampen, zoals aardbevingen, overstromingen en aswolken kunnen tijdelijk invloed op de sector hebben. De Corona-jaren die achter ons liggen waren illustratief voor de kwetsbaarheid van de luchtvaartsector. De luchtvaart heeft in 2022 en 2023 een krachtig herstel laten zien en is weer terug op het 'oude niveau'. Nieuwe bedreigingen liggen vooral op het gebied van beleidsmaatregelen die de ongewenste omgevingsgevolgen terug moeten dringen. Dat levert echter ook kansen op, zoals betere spreiding van het verkeer over Nederland en de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart.

Groningen Airport Eelde heeft weinig invloed op mondiale en nationale ontwikkelingen, maar haar inkomsten worden er deels door beïnvloed. Maatschappelijke en politieke discussies met betrekking tot een gezonde leefomgeving brengen onzekerheid met zich mee voor de omvang van de luchtvaart. Luchtvaart is sterk verweven met politieke besluitvorming. De opening van Lelystad Airport voor passagiersverkeer lijkt niet door te gaan en de discussies over de omvang en milieuvergunningen van Amsterdam Airport Schiphol zijn nog niet beslecht. De relatief hoge arbeidskosten en vliegtaks in Nederland verzwakken de concurrentiepositie op prijs ten opzichte van buitenlandse luchthavens. Daarnaast wordt een nationaal CO₂-plafond voor de luchtvaart onderzocht en is wetgeving in de maak voor een Europese standaard om geluidsoverlast te meten. De nationale luchthavens dienen in 2024 een luchthavenbesluit aan te vragen op basis van de uitgangspunten van de Luchtvaartnota 2020-2050.

Ook in 2023 heeft Groningen Airport Eelde actief geparticipeerd in overlegorganen met betrekking tot de voorbereiding van besluitvorming over nationale en internationale zaken voor luchtvaart. Voor het borgen van haar continuïteit op lange termijn voert zij een lobby die erop gericht is het maatschappelijk belang van de luchthaven te erkennen en te verankeren. Dit heeft mede geresulteerd in een toezegging van MIRT-gelden van € 6,5 mln voor een veilige ontsluiting van Business Park Bravo.

In 2022 heeft de luchthaven van de Rijksoverheid de status "vitale infrastructuur" gekregen. Dat betekent niet alleen erkenning van de belangrijke (maatschappelijke) rol van de luchthaven, maar bij een calamiteit ook ondersteuning vanuit de overheid. In 2023 werkte de luchthaven in dat kader samen met overheidsorganen om haar kwetsbaarheid te verminderen. Bijvoorbeeld in het kader van cyberveiligheid, dat een steeds grotere rol inneemt in de totale luchtvaartveiligheid.

Fiscaliteit

Als gevolg van de "Wet modernisering VPB-plicht overheidsondernemingen" is Groningen Airport Eelde sinds 2016 schatplichtig voor de vennootschapsbelasting. Er is een fiscale openingsbalans opgesteld die met de fiscus is afgestemd. De fiscale waardering van het vastgoed en het bestaan van verliescompensatie waren aanleiding voor het vormen van een actieve belastinglatentie in eerdere jaren.

In 2020 is vanuit prudentie de resterende verliescompensatie geheel afgebouwd vanwege het nog onzekere toekomstperspectief op fiscale winst. Om dezelfde reden is in 2021 tot en met 2023 geen dotatie aan de actieve latentie gedaan vanuit verliescompensatie. Het verschil tussen de commerciële en fiscale waardering van het vastgoed levert in 2023 een positieve bijdrage aan het nettoresultaat op van € 32.583. Omdat het tarief van de vennootschapsbelasting gelijk is gebleven (19%), was er geen herwaardering van de latentie van toepassing. In 2023 was er geen daadwerkelijke belastingdruk vanuit de vennootschapsbelasting, net als in voorgaande jaren.

Solvabiliteit en liquiditeit

Het eigen vermogen van de vennootschap bedraagt per eind 2023 € 9,3 mln. De solvabiliteit, uitgedrukt als percentage van de totale balansomvang, bedraagt ruim 75% en is daarmee meer dan voldoende. De omvang van het eigen vermogen is in 2023 afgenomen als gevolg van het negatieve netto resultaat van 2023. De overige schulden namen in 2023 toe als gevolg van het toe kunnen rekenen aan de investeringen van vooruit ontvangen subsidies (voor de brandweerkazerne), waardoor het solvabiliteits-percentage hoger uitviel dan per eind 2022.

De aanwezige liquiditeit bedraagt per ultimo 2023 € 2,9 mln. Daarmee is de liquiditeit meer dan toereikend. Vanwege het seizoensgebonden karakter van de omzet en de afhankelijkheid van de tijdigheid van subsidies en bijdragen, is een minimumniveau van het werkkapitaal nodig voor de bedrijfsvoering. De aanwezige liquiditeit lag gedurende geheel 2023 boven dit minimumniveau van € 1,0 mln.

De vennootschap kent normaliter geen vreemd vermogen in de zin dat zij kredietafnemer is. Belangrijke investeringen zijn deels met subsidies en bijdragen afgedekt. Afhankelijk van de ontwikkeling van het resultaat en benodigde investeringen, bijvoorbeeld vanuit wet- en regelgeving, kan in de toekomst een tijdelijke kredietbehoefte ontstaan. In aanloop naar het herstel van de luchtvaart en toename van het passagiersverkeer, beschikte de luchthaven voor de jaren 2021 tot en met 2023 over een financieringsmogelijkheid van haar aandeelhouders, ter versterking van de liquiditeit. In dat kader ontving zij in 2023 een eenmalige exploitatiesubsidie van € 400.000 en algemene investeringssubsidie van € 1.063.718 van subsidie verlenende overheden. Daarnaast was een krediet van € 1.000.000 van aandeelhouder FB Oranjewoud beschikbaar, dat per ultimo 2023 volledig was opgenomen.

Risicobeheersing en veiligheid

Luchtvaart is één van de veiligste vormen van vervoer, mede door strenge internationale regelgeving, normering en toezicht. Doorlopend risicobewustzijn is een belangrijk onderdeel van de competenties van alle medewerkers en partners van Groningen Airport Eelde. Veiligheidsbewustzijn is voor medewerkers en gebruikers van de luchthaven een vanzelfsprekendheid. De directie en het managementteam van de luchthaven dragen aandacht voor operationele risico's en beheersmaatregelen actief uit. Het eenduidig beleggen van verantwoordelijkheden en het direct aanspreken op situaties die veilig werken in de weg staan, is onderdeel van het beleid en van de cultuur op de luchthaven.

Op strategisch niveau wordt vormgegeven aan het risicomanagement door bij het formuleren van ambities en doelstellingen de balans te zoeken tussen de belangen van aandeelhouders, de regio, medewerkers, passagiers, gebruikers van de luchthaven en omwonenden. Daartoe dienen verschillende, formele en informele, overlegorganen. Zo wordt de dialoog met de omgeving in formele zin gevoerd door middel van de Commissie Regionaal Overleg (CRO) Luchthaven Eelde. In 2023 heeft de luchthaven bovendien verschillende participatietrajecten doorlopen om haar omgeving te betrekken bij besluitvorming over toekomstige ontwikkelingen. Een veilige operatie naar wettelijke maatstaven is altijd de basis. Daarnaast luistert Groningen Airport Eelde naar directe omwonenden, mengt zij zich in het maatschappelijk debat over (de gevolgen van) luchtvaart en stoelt zij haar ambities en toekomst op de transitie naar duurzame luchtvaart. De Raad van Commissarissen is waar nodig actief betrokken bij de afweging van belangen.

De doorvertaling van de risicobereidheid naar het financieel beleid leidt tot een gematigd risicoprofiel. Het financieel beleid is gericht op een duurzame lange termijn ontwikkeling, met de beschikbaarheid van voldoende middelen om te kunnen blijven investeren en innoveren. De afhankelijkheid van subsidies en bijdragen blijft voorlopig, hoewel het toekomstperspectief zich richt op een financieel gezond en zelfstandig bestaan.

Een relevant financieel risico vormen de opbrengsten die afhankelijk zijn van het fluctuerende aantal vluchten en passagiers. Het seizoenpatroon en de afhankelijkheid van subsidies en bijdragen maakt dat er actief wordt gestuurd op een gezonde liquiditeitspositie en de timing van investeringen. Kostenbewust opereren en spreiding van inkomstenbronnen is onderdeel van de strategie. Bijvoorbeeld door het aanhouden van een flexibele schil in de operatie waardoor snel op commerciële ontwikkeling kan worden ingesprongen, het inzetten op de acquisitie van nieuwe activiteiten en het gebruiken van subsidies en bijdragen. Door in te zetten op meer soorten vliegverkeer en vastgoedontwikkelingen, wordt het financiële fundament de komende jaren steviger en het opbrengstenprofiel gediversifieerd. Daarbij worden kansen op het gebied van vrachtverkeer niet uitgesloten.

Voor de meest bedreigende operationele en/of financiële risico's zijn verzekeringen afgesloten om de gevolgen van incidenten financieel te kunnen ondervangen. Met name de liquiditeit, en daarmee de mogelijkheid om toekomstgericht te kunnen blijven investeren in een veilige en duurzame groei van de luchthaven, blijft kwetsbaar door de onzekerheid van de opbrengsten, mede omdat de kosten van het hebben en onderhouden van infrastructuur en materieel een vast gegeven zijn. Het bereiken van een minimale schaal van het passagiersverkeer is belangrijk voor de lange termijn continuïteit. Dit is dan ook een belangrijk onderdeel van de strategie voor de komende jaren. Deze strategie wordt vormgegeven van uit de nationale 'systeemgedachte' om de schaarse luchtvaartcapaciteit goed te benutten en door meer (commerciële) samenwerking met de Schiphol Group.

Het operationele risicomanagement van de luchthaven is gericht op safety en security. Safety heeft betrekking op operationele veiligheid, zoals het voorkomen van incidenten met vliegtuigen en rijdend materieel. Security heeft betrekking op de controle op verboden stoffen en wapens die niet aan boord van een vliegtuig of in beveiligd gebied mogen komen. Die controles vinden met name plaats voor passagiers en hun bagage, maar ook van medewerkers en leveranciers die toegang hebben tot de veiligheidsgebieden van het luchthaventerrein. In 2023 heeft de luchthaven in dat kader in een extra security-scanner voor persoonscontrole geïnvesteerd. Daarnaast is een nieuwe functie voor Security & Compliance ontstaan.

Groningen Airport Eelde werkt vanuit een veiligheidsmanagement systeem. Om duidelijkheid te scheppen over het omgaan met risico's in de dagelijkse werkzaamheden, zijn reglementen en protocollen opgesteld. Omgaan met risico's en een veilige manier van werken volgens goedgekeurde procedures maken deel uit van het gedachtengoed en van de dagelijkse werkzaamheden en zijn grotendeels verplicht vanuit nationale en internationale wet- en regelgeving. Medewerkers beschikken daartoe over de juiste middelen, kennis, ervaring en houding. Doorlopende educatie en de registratie daarvan maakt onderdeel uit van het risicomanagement. Registratie is een centraal onderdeel van doorlopende audits op alle aspecten van veiligheid. Regelmatig wordt met alle operationele afdelingen een nieuwe risico-inventarisatie uitgevoerd. In 2023 zijn speciale onderzoeken uitgevoerd in het kader van het gezondheidsbeleid, met name gericht op uitstoot van gevaarlijke stoffen en het tillen van bagage.

Voor de veilige operatie van de luchthaven wordt gebruik gemaakt van een veiligheidsmanagement systeem dat door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is gecertificeerd. Procedures en werkzaamheden zijn vastgelegd in beleid en handboeken. Er zijn verschillende plannen en draaiboeken voor calamiteiten en relevante procedures worden getest en geoefend. In 2023 zijn er door en op Groningen Airport Eelde partiële oefeningen gehouden in dat kader. Eens per twee jaar staat een grotere multidisciplinaire stafoefening gepland.

Reglementen, protocollen en het bijbehorende toezicht en handhaving worden actief uitgedragen naar bezoekers, leveranciers en op het luchthaventerrein gevestigde partners en gebruikers. Bijvoorbeeld door middel van het Luchthavenreglement en het Reglement voor toegang tot Airside. Het belangrijkste operationele kader voor de luchthaven is het EASA-kader; de regels voor een veilige luchtvaart zoals die zijn opgesteld door het European Union Aviation Safety Agency. Dat raamwerk vereist het duidelijk beleggen van verantwoordelijkheden en specifieke rollen die aan managers en medewerkers zijn toebedeeld.

Op basis van de EASA-regelgeving vinden regelmatig audits plaats en wordt gewerkt vanuit verschillende invalshoeken. De audits worden samen met en door andere luchthavens en de Inspectie voor Leefomgeving & Transport uitgevoerd. Voor de jaren 2022 en 2023 had Groningen Airport Eelde de volgende specifieke veiligheidsdoelstellingen vastgesteld: (1) het tijdig identificeren en verwijderen van onnatuurlijke "FOD" zodat deze FOD geen echte FOD wordt en (2) de intentie om het aantal FOD-bronnen te identificeren en te reduceren. FOD is het gevaar dat ongewenste voorwerpen, bijvoorbeeld steentjes op de landingsbaan, een vliegtuig kunnen beschadigen. "FOD" kan twee betekenissen hebben: 'foreign object debris' (het voorwerp zelf) of 'foreign object damage' (schade veroorzaakt door het voorwerp). Deze doelstellingen worden in 2024 verlengd met een jaar. De afgelopen twee jaren zijn zeer waardevol gebleken en zorgen ervoor dat een goed beeld gevormd kan worden van het basisniveau aan FOD (debris). FOD is namelijk een onderdeel dat immer hoog scoort in de risico-analyse van de luchthaven.

De luchthaven heeft een Safety Review Board van waaruit elke veiligheidsdoelstelling wordt vastgesteld, gevolgd, bewaakt en gemonitord. In 2022 is gestart met het in kaart brengen van de hoeveelheden FOD die aangetroffen worden op de luchthaven en waar deze van afkomstig zijn. Door middel van deze registratie worden analyses gedaan, passende maatregelen getroffen en gecommuniceerd, vervolgens vindt per kwartaal monitoring, rapportage en evaluatie plaats. Indien noodzakelijk worden maatregelen genomen.

Naast FOD vormen vogels een belangrijke potentiële bron van veiligheidsincidenten op de luchthaven. Daarom zijn er specifieke doelstellingen om vogelaanvaringen, de zogenaamde bird hits, te voorkomen. Specifiek voor bird hits is een beslisboom opgesteld voor de classificatie van fauna-incidenten. Het aantal gerapporteerde bird hits op Groningen Airport Eelde bedroeg in 2023 acht, waar in 2022 nog sprake was van drie aanvaringen. Een (kleine) stijging, waarbij met 55.744 vliegbewegingen er ruimschoots wordt voldaan aan de internationale norm van maximaal 4 bird hits per 10.000 vliegbewegingen.

Voor het voorkomen van fauna incidenten heeft Groningen Airport Eelde twee fulltime faunabeheerders in dienst, die werken op basis van een wildlife hazard management plan en een faunabeheerplan. Voor het voorkomen van incidenten en het actief nemen van maatregelen is een escalatieladder van toepassing. De inrichting en verzorging van het luchthaventerrein vormt de basis voor het faunabeheer. Het terrein wordt namelijk zo onaantrekkelijk mogelijk gemaakt voor vogels en de prooidieren van vogels. Bijvoorbeeld de aanwezigheid van muizen heeft een grote aantrekkingskracht op roofvogels. Door tellingen en risico-inventarisatie wordt een goed beeld verkregen van de actuele risico's, waarop proactief wordt gehandeld. Bijvoorbeeld door het aanpassen van het maaibeleid. Als vervolgstap vindt waar nodig actieve verjaging van aanwezige vogels plaats, door gebruik te maken van een speciale groene laser, het afspelen van geluiden van angstkreten en door het afschieten van knal- en gilpatronen. Als uiterste middel, de laatste stap van de escalatieladder, wordt bij acuut dreigend gevaar ondersteunend afschot ingezet, waartoe de luchthaven over een speciale ontheffing beschikt. In 2023 is een investering gedaan in semi-verharding langs het hekwerk, omdat de meerdere inspecties per dag van de Vogelwacht in een nat jaar tot spoorvorming in het terrein leidt.

Op het luchtvaartterrein is de havendienst verantwoordelijk voor orde en veiligheid. Voor de uitvoering van de securitytaken (controle op verboden en onveilige zaken die niet mee aan boord van een vliegtuig mogen) wordt gebruik gemaakt van de diensten van externe partij Securitas die daartoe over een speciale vergunning en opgeleide medewerkers beschikt. In 2023 is voor de toegenomen piek in de passagiersstroom geïnvesteerd in een tweede security scanner (poort). De securitymedewerkers werken nauw samen met de afhandelingsorganisatie van Groningen Airport Eelde en met de Koninklijke Marechaussee. De afhandelingsorganisatie draagt zorg voor een efficiënte en gebruiksvriendelijke doorstroom van passagiers en bagage tussen aankomst en vertrek. Daarbij moet aan de eisen van de verschillende luchtvaartmaatschappijen en veiligheid worden voldaan voor wat betreft procedures van inchecken, belading en omkeertijden.

De luchthavenbrandweer van Groningen Airport Eelde is verantwoordelijk voor preventie en bestrijding van luchtvaart gerelateerde branden, milieu-incidenten en het verlenen van eerste hulp. Daarnaast verzorgt zij het tanken van vliegtuigen namens de brandstofconcessionaris. De brandweer heeft een plicht om te oefenen en voert trainingen en oefeningen uit om voorbereid te zijn op het bestrijden van incidenten op de luchthaven en in het nabije verzorgingsgebied. Er wordt nauw samengewerkt met overheidsinstanties, voornamelijk met de Gemeente Tynaarlo en met de Veiligheidsregio Drenthe. Een incidenten en rampenbestrijding plan (IRP), dat regelmatig wordt herzien, is de basis voor een gecoördineerde aanpak.

De luchthavenbrandweer bestaat uit drie ploegen van ieder zeven speciaal opgeleide brandweermedewerkers. In 2023 zijn als gevolg van doorstroom en uitstroom zeven nieuwe brandweercollega's in dienst gekomen, die deels intern zijn opgeleid. Oefenen is een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van de brandweer en in 2023 heeft de luchthavenbrandweer weer volop geoefend en zijn tevens live-fire oefeningen gedaan. Deze keer was ervoor gekozen om deze specifieke oefeningen met echt vuur te doen op de Maasvlakte bij Rotterdam. Daar zijn mogelijkheden om kleine en grote vloeistofbranden te blussen met het nieuwe fluorvrije blusschuim. Vanuit milieuoverwegingen zijn de afgelopen jaren alle drie brandweervoertuigen van de luchthaven met het nieuwe schuim uitgerust. Omdat dit schuim relatief nieuw is, net als bluspoeier, is het belangrijk om er ook echt mee te kunnen werken wat alleen op speciale oefenlocaties kan. Aan het oefenen in de praktijk ging eerst een theoretische instructie vooraf. Uit de praktijkoefening bleek een zeer positieve ervaring met de bluscapaciteit van de voertuigen van de luchthaven met het nieuwe schuim en het speciale bluspoeier.

De daadwerkelijke inzet van de luchthavenbrandweer bestond in 2023 uit verschillende incidenten. Er zijn 11 alarmeringen geweest met betrekking tot een luchtvaartincident, in alle gevallen betrof het een voorzorgslanding. Bij een voorzorgslanding, bijvoorbeeld als niet kan worden vastgesteld of het landingsgestel goed zal functioneren, is de brandweer naast de landingsbaan aanwezig om direct assistentie te kunnen verlenen. Twee bijzondere voorzorgslandingen in 2023 hadden te maken met F16 jachtvliegtuigen die niet op de luchtmachtbasis in Leeuwarden terecht konden.

De luchthavenbrandweer heeft in 2023 drie keer opgetreden bij een EHBO melding, waarvan eenmaal voor een passagier in een vliegtuig. Er is twaalf keer een beroep op de brandweer gedaan voor (potentiële) milieu-incidenten, waarbij het om het opruimen van gemorste brandstof en olie ging.

Op 15 maart 2023 is de luchthavenbrandweer verhuisd naar het nieuwe onderkomen in een volwaardige brandweerkazerne met werkplaatsen en stallingshal. Op 10 juni is voor familieleden van de brandweercollega's een familiedag gehouden, zodat ook het thuisfront een beeld kon krijgen van de nieuwe werkomgeving.

Maatschappelijke rol

Groningen Airport Eelde heeft als luchthaven, werkgever en onderneming zowel een economische als maatschappelijke functie en verantwoordelijkheid. De luchthaven is onderdeel van de maatschappelijke infrastructuur van Noord-Nederland, en draagt bij aan de economische activiteit, het vestigingsklimaat en de werkgelegenheid. Daarnaast is het een vestigingsplaats en voorwaarde voor maatschappelijke diensten, zoals voor het Universitair Medisch Centrum Groningen en voor politie en Defensie. Onderwijs dat plaatsvindt op het luchthaventerrein, neemt een steeds grotere rol in. Naast de KLM Flight Academy die al sinds 1957 een eigen campus met studenten heeft, gaat het ook om vestiging van MBO- en HBO-opleidingen van verschillende onderwijsinstellingen op het luchthaventerrein.

Het verzorgingsgebied van de luchthaven omvat voor het vestigingsklimaat en de internationale bereikbaarheid de drie Noordelijke provincies, de kop van Overijssel en de Duitse grensregio. Veel ondernemingen met een internationaal profiel stellen een luchthaven in de nabijheid als voorwaarde voor vestiging. In 2023 werden ook weer de nodige zakenvluchten afgehandeld voor bedrijven en instellingen in Noord-Nederland. Het zakelijke verkeer neemt jaarlijks licht in omvang toe. Op de plaats van de gesloopte brandweerkazerne zijn daarom plannen in een vergevorderd stadium om een extra hangaar voor afhandeling van deze vluchten te bouwen.

Naast de bijdrage die Groningen Airport Eelde levert aan het vestigingsklimaat in regionale zin, zijn ook bedrijven en instellingen op het luchthaventerrein zelf gevestigd. De directe werkgelegenheid op het luchthaventerrein vertaalt zich, inclusief de aanwezige overheidsdiensten, in arbeidsplaatsen voor ongeveer 400 Fte.

Naast bedrijven en onderwijsinstellingen zijn ook meerdere overheidsdiensten op de luchthaven gevestigd. Zonder hun aanwezigheid kan de luchthaven niet functioneren. Het gaat daarbij om Luchtverkeerleiding Nederland (LVNL), Douane en Koninklijke Marechaussee. De luchtverkeersleiding bemant met verschillende diensten de verkeerstoren gedurende de openingstijden van de luchthaven. De douane is een overheidsdienst belast met de inning van de rechten bij invoer en het bestrijden van smokkel. De Koninklijke Marechaussee is belast met grensbewaking en vormt het bevoegd gezag op de luchthaven. Deze overheden werken nauw samen met de collega's van Groningen Airport Eelde.

De Koninklijke Marechaussee (KMar) is verantwoordelijk voor de politietaak op alle luchthavens in Nederland, waaronder ook Groningen Airport Eelde. De KMar heeft diverse taken en werkzaamheden op de luchthaven zoals het handhaven van de openbare orde en veiligheid, bijvoorbeeld het patrouilleren op en rondom het luchthaventerrein en het afhandelen van incidenten en calamiteiten.

Daarnaast is de KMar belast met grensbewaking op Groningen Airport Eelde: zij voeren paspoortcontroles uit, controleren op identiteitsfraude en zorgen ervoor dat reizigers rechtmatig Nederland (Schengen) inreizen. Ook houden zij zich bezig met het bestrijden van grensoverschrijdende criminaliteit, mensenhandel-/smokkel, drugssmokkel en terrorisme. Hierbij moet worden gedacht aan verdachte personen en goederen op en nabij het luchthaventerrein.

Bovendien is de KMar verantwoordelijk voor de veiligheid van alle bedrijven, personeel, vliegtuigen en bagage op het luchthaventerrein. Daarvoor werkt zij nauw samen met ketenpartners en de luchthavenautoriteit om ervoor te zorgen dat Groningen Airport Eelde een veilige luchthaven is en blijft voor alle passagiers en medewerkers. Ook worden er op de luchthaven noodpaspoorten afgegeven. Met name tijdens drukke periodes is er een grote vraag naar noodpaspoorten en worden er meerdere per dag afgegeven.

De samenwerking tussen de KMar en de luchthaven loopt erg goed. De Havendienst en security-medewerkers van de luchthaven en de KMar weten elkaar over en weer goed te vinden. Inmiddels heeft de commandogroep van de Brigade Noord van de KMar zich gevestigd op Groningen Airport Eelde. Door deze verhuizing wordt de samenwerking met de luchthaven nog beter dan hij al was. Tevens zit de KMar daarmee dicht tegen het openbaar bestuur (vierhoek) aan en in geval van calamiteiten zijn de communicatielijnen met de luchthaven kort. Daarnaast ontstaat een goed beeld van de omgeving en bedrijven die zich hebben gevestigd op en rondom de luchthaven. Ook zij weten de KMar goed te vinden waardoor informatie ook eenvoudiger wordt gedeeld. Het vergaren van relevante informatie is voor de KMar namelijk van cruciaal belang om de operationele teams zo goed als mogelijk te kunnen sturen en inzetten.

Naast de luchthaven valt de Johan Willem Friso kazerne (Assen) onder de verantwoording van de locatie 'Eelde'. Het eerste aanspreekpunt is de wijkopperwachtmeester. De incidenten op het kazerneterrein worden afgehandeld en er wordt preventief opgetreden en gecontroleerd.

Educatie is een andere belangrijke maatschappelijke pijler onder de strategie van de luchthaven. Groningen Airport Eelde is een belangrijke lesluchthaven in Nederland, doordat het de thuishaven is van een aantal vliegscholen. De KLM Flight Academy is daarvan de grootste, en al sinds 1954 aanwezig op Groningen Airport Eelde. De KLM Flight Academy beschikt over een eigen technische dienst en werkt samen met regionale onderwijsinstellingen voor de tweejarige opleiding. Daarvoor wonen 120 studenten op de campus van de KLM Flight Academy. De lesvluchten maken veel gebruik van een speciaal vliegcircuit. Samen met de KLM Flight Academy doet Groningen Airport Eelde veel aan het voorkomen van overlast van het lesverkeer, bijvoorbeeld door procedures of routes aan te passen en rekening te houden met belangen van omwonenden. De KLM Flight Academy zet met vlootvernieuwing in op zuinige en stille vliegtuigen op duurzame brandstoffen, en op termijn een elektrische vloot. Omdat het lesverkeer de grootste bron van overlast voor de omgeving vormt, wordt door differentiatie van tarieven en voorwaarden ingezet op beperking van het lesverkeer van andere luchthavens.

Naast haar regionale en lokale rol als vestigingsplaats voor bedrijven, onderwijsinstellingen en maatschappelijke instellingen heeft de luchthavenorganisatie zelf ook een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid. Deze vertaalt zich ook naar duurzame ambities in het gebruik van (alternatieve) energie, natuurbeheer op maat en de dialoog met de omgeving over de gevolgen van luchtvaart op de leefomgeving. In 2023 voerde de luchthaven actief het gesprek met omwonenden over de strategie en ambities van de luchthaven. Bijvoorbeeld via de onafhankelijke Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Eelde, door het bezoeken van organisaties die het belang van omliggende dorpskernen vertegenwoordigen, en door inloopavonden over Business Park Bravo en het luchthavenbesluit.

Een doorlopend gespreksonderwerp daarbij is het verminderen van de overlast voor de omgeving. De productie van geluid door vliegtuigen is daarvoor het meest relevant, en tevens de grootste oorzaak van een negatieve beleving over de luchthaven. Er is een speciaal en onafhankelijk loket voor het melden van overlast veroorzaakt door vliegwegingen in de vliegzone van de luchthaven (de TMA Eelde): de Stichting Ondersteuning Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Eelde. Dit meldingenloket wordt mede mogelijk gemaakt door de Provincies Drenthe en Groningen. Het loket kan als er een afwijking is geconstateerd, na consultatie van Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL), meldingen aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) voordragen ter beoordeling. De ILT is het bevoegd gezag; het meldingenloket heeft zelf geen handhavingsbevoegdheid.

In 2023 zijn 2.278 meldingen gerapporteerd bij het meldingenloket, een stijging van 50% ten opzichte van 2022. De meldingen waren afkomstig van 139 verschillende melders. Van de meldingen was 82% afkomstig van 6 frequente melders. Een melder wordt als frequente melder aangemerkt bij 50 of meer meldingen per jaar. De eerste 50 meldingen van een frequente melder worden geanalyseerd. Eén melder was goed voor meer dan de helft (1.199) van alle meldingen. Er zijn 84 meldingen in overeenstemming met het reglement niet gerapporteerd, omdat ze bijvoorbeeld geen betrekking hadden op het meldingengebied van de luchthaven of omdat het een dubbele melding betrof. Het aantal meldingen is toegenomen, terwijl het aantal overige melders en het aantal frequente melders beide zijn afgenomen. Als de zes frequente melders buiten beschouwing worden gelaten, is het aantal meldingen afgenomen van 575 tot 400. Met één van de frequente melders is meermaals gesproken met onder andere het meldingenloket, de KLM Flight Academy en de luchthaven.

De meeste meldingen die in 2023 werden gedaan en zijn geanalyseerd (608), konden via een vliegtuigvolgsysteem worden getraceerd tot een bepaalde vlucht. Het lesverkeer zorgt voor de meeste meldingen op Groningen Airport Eelde. De meeste melders hebben aangegeven hinder te ervaren door vliegtuigen die laag overvliegen en rondvliegen, gevolgd door overvliegen. Over chartervluchten en de traumahelikopter worden relatief weinig meldingen gedaan: 28 respectievelijk 13 van de onderzochte meldingen. De meeste meldingen komen uit Eelde (van 1 frequente melder), Yde, Haren, Bunne en Glimmen.

De intensiteit van het lesverkeer was in 2023, net als in voorgaande jaren, een belangrijke oorzaak van meldingen over ervaren overlast. Meldingen met betrekking tot de KLM Flight Academy worden periodiek met de vliegschool besproken. De investeringen die de KLM Flight Academy de komende jaren doen in vlootvernieuwing met stillere vliegtuigen, zullen dan naar waarschijnlijkheid hun vruchten ook afwerpen. Daarnaast geven de meldingen ook aanleiding voor overleg met de luchtverkeersleiding.

De analyse van de meldingen over 2023 was voor het meldingenloket 8 maal aanleiding voor overleg met de ILT. Daarvan hadden vijf meldingen betrekking op pijplijninspecties met een helikopter die beneden de minimale vlieghoogte van 300 meter vloog. Ook de andere drie meldingen hadden betrekking op een vlucht beneden de minimale vlieghoogte. ILT heeft eenmaal handhavend opgetreden, eenmaal een waarschuwing gegeven en eenmaal de melding doorgezet naar de luchtvaartpolitie. Naast de meldingen van het meldingenloket heeft de ILT ook een zelfstandige bevoegdheid. Voor het gebruiksjaar 2022-2023 heeft de ILT 7 klachten ontvangen, waarbij twee overtredingen van één lesvlieger zijn geconstateerd. Daarnaast heeft de ILT geconstateerd dat in het gebruiksjaar 2022 - 2023 de grenswaarden voor de geluidsbelasting in de handhavingspunten niet zijn overschreden.

Tot slot maakt ook natuurbeheer onderdeel uit van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de luchthaven. Het natuurbeheer en maaibeeld van het luchthaventerrein zijn erop gericht om enerzijds voldoende draagkracht van de graszode te creëren voor vliegtuigen die naast de baan kunnen raken (overshoots) en de toegankelijkheid voor hulpverleningsvoertuigen, en anderzijds de aantrekkelijkheid voor vogels en hun prooidieren te minimaliseren. Op basis van de weer- en seizoenomstandigheden wordt continu naar een balans gezocht, bijvoorbeeld door de grashoogte en de maaifrequentie daarop af te stemmen.

Als onderdeel van de baanverlenging in 2013 zijn meerdere natuur-compensatiegebieden gerealiseerd rondom de luchthaven. Te denken valt aan eco-duikers, faunatunnels, houtwallen en bospercelen, een vleermuiskelder, vleermuiskasten en amfibieënpoelen. Deze compensatiegebieden worden door de luchthaven onderhouden. Met maai- en snoeiwerkzaamheden wordt rekening gehouden met de behoefte van specifieke diersoorten en de faunapassages worden met wildcamera's gemonitord. Jaarlijks vinden inspecties plaats waar ook belangenvereniging IVN en de Gemeente Tynaarlo aanwezig zijn. Faunabeheer wordt zoveel mogelijk met diervriendelijke middelen uitgevoerd, zoals verjaging van vogels met het geluid van natuurlijke vijanden en een groene laser. Voor bomen in de omgeving die door hun hoogte een obstakelvlak dreigen te doorsnijden, dat is een wettelijk bepaald gebied waarin een hoogtebeperking geldt in verband met de veilige luchtvaart, is in 2023 een snoeiplan opgesteld.

Innovatie en duurzaamheid

Innovatie is de weg voorwaarts voor de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart. De sector zal de komende jaren fundamenteel veranderen. Enerzijds door wet- en regelgeving, anderzijds door de opkomst van nieuwe technieken. Innovatie en de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart zijn belangrijke onderdelen van de strategie van Groningen Airport Eelde. Daarbij legt zij met name een focus op waterstof-toepassingen en educatie. De rol van de luchthaven is faciliterend en verbindend. Enerzijds door de luchthaven en infrastructuur ten dienste te stellen aan ontwikkelingen (proeftuin), anderzijds door sterke en vooral regionale partners met elkaar te verbinden. Onderstaand worden enkele mijlpalen uit 2023 toegelicht.

Vliegtuigen die geparkeerd staan op het platform van de luchthaven maken voor hun systemen en klimaatbeheersing van 'walstroom' van een speciale generator: een ground power unit (GPU) zodat ze hun motoren uit kunnen zetten. Deze door diesel aangedreven generatoren stoten ongewenste stoffen uit en moeten de komende jaren door nieuwe technieken worden vervangen. In aanloop daar naar toe, is onderzocht of schadelijke stoffen, waaronder stikstof, met een speciaal filter afgevangen kunnen worden. Daartoe heeft VolkerWessels een "NoNox" filter ontwikkeld, waarvan Groningen Airport Eelde heeft gevraagd om te onderzoeken of dat in een luchthavenomgeving ook kan worden toegepast. In maart 2023 is een speciaal daartoe uitgeruste GPU door Minister Harbers onthuld, voor een testperiode van een jaar.

Eind 2023 bleek helaas dat de test geen positieve resultaten oplevert die een vervolg rechtvaardigen. Het NoNOx filter bleek helaas niet geschikt voor de specifieke toepassing op de luchthaven.

Minister Harbers bij de onthulling van het NoNox filter op een GPU. Ondanks het feit dat de test geen positieve uitkomsten kende, zijn VolkerWessels en Groningen Airport Eelde tevreden met de uitvoering van de test en de samenwerking die deze heeft opgeleverd. VolkerWessels heeft hiermee haar NoNox-filter in een geheel andere omgeving dan de bouwsector kunnen implementeren en testen.

De feestelijke onthulling op Groningen Airport Eelde van de eerste door waterstof aangedreven ground power unit ter wereld, door gedeputeerde Tjisse Stelpstra van de Provincie Drenthe.

De ontwikkeling van een GPU zonder emissie gaat echter gewoon door; in de vorm van een generator op waterstof. Daarom is met verschillende partners gestart met een proof-of-concept voor een “H2-GPU”. Op 1 juni 2023 had Groningen Airport Eelde een primeur met de onthulling van de eerste op waterstof aangedreven GPU ter wereld. Deze proof-of-concept H2-GPU is ontwikkeld met partners KLM Equipment Services, Holthausen Clean Technology (Hoogezand) en de Rijksuniversiteit Groningen. De Provincie Drenthe subsidieerde het traject door middel van het Europese HyTrEc2 Interreg-programma.

Een ander waterstofproject is LIHYP, dat ook in 2023 van start ging. LIHYP heeft als doel de vraag naar en het aanbod van waterstof en belanghebbenden bij elkaar te brengen, en zo het potentieel voor toekomstgerichte samenwerking te vergroten. Het project initieert mogelijkheden om de marktintroductie van waterstoftoepassingen te versnellen, wat leidt tot regionale waterstof-waardeketens die in de Noordzeeregio met elkaar verbonden zijn. Het project gaat verschillende pilots realiseren voor het gebruik van waterstof zoals waterstof bakfietsen, waterstof aangedreven goederentrein, waterstof busstation en living labs in Nederland, België, Denemarken, Frankrijk en Duitsland. Er zal een marktplaats voor waterstofplatforms in de Noordzeeregio worden opgezet om relevante belanghebbenden met elkaar te verbinden, en er zal een solide database voor vraag, productie en aanbod van waterstof worden gecreëerd. Verschillende Roadmaps voor bedrijfsmodellering zullen ondernemers, investeerders en overheden helpen bij het plannen van waterstof in de Noordzeeregio. Gezamenlijk zullen alle partners de eerste stappen zetten voor grensoverschrijdende systeemintegratie voor waterstofinfrastructuren, harmonisatie en standaardisatie. De luchthaven laat binnen LIHYP verschillende onderzoeken uitvoeren; naar de vraag naar waterstof in de omgeving ten behoeve van een waterstoftankstation op de luchthaven en naar de ontwikkeling van waterstof-toepassing in de grondaafhandeling. LIHYP is een Interreg Noordzee project, gefinancierd door de Europese Unie.

De ontwikkeling van afhandelingsmaterieel, naast de reeds ontwikkelde GPU, op elektriciteit of waterstof is een belangrijk thema voor de komende jaren in de luchtvaart. Daarvoor is de beschikbaarheid van groene waterstof van afdoende kwaliteit een belangrijke randvoorwaarde. Als onderdeel van een keten of eco-systeem van waterstof is daarom lokale distributie – en zo mogelijk productie – van waterstof een belangrijke stap in het daadwerkelijke gebruik van deze duurzame energiedrager. Zo wordt een luchthaven een energie-hub. De aanwezigheid van het op de luchthaven aanwezige zonnepark kan een belangrijke rol spelen in de productie van waterstof. Daarom is het project Waviater geïnitieerd, om de elektrolyse van waterstof op een luchthaven te onderzoeken. In 2023 heeft een consortium onder leiding van DEMCON een kleine 5KW innovatieve demonstratie Alkaline electrolyzer ontwikkeld. In het project wordt ook samengewerkt met verschillende regionale en nationale partijen zoals Douna Machinery, JB Besturingstechniek, REDstack, TNO en VONK. Dit is de opmaat naar elektrolyse op de luchthaven waarbij stroom van het zonnepark op de luchthaven zal worden omgezet in groene waterstof. Het project werd medegefinancierd door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Dit unieke apparaat is geheel ontworpen en geproduceerd in Nederland, bevat een met water gevulde mantel rondom de ‘stack’ en kan waterstof onder hoge druk produceren. Ten opzichte van andere apparaten levert dit significant minder lekkage van waterstof in het omhulsel op. Het unieke aan dit project is dat het speciaal ontwikkeld en getest is voor een luchthavenomgeving.

Het ontwikkelen van technieken begint als eerste stap vaak met het verbinden van partijen. Daarom wordt sinds enkele jaren een side-event van “Wind meets Gas” georganiseerd op Groningen Airport Eelde. Tijdens het evenement van 2023 is op Groningen Airport Eelde een intentieverklaring ondertekend in aanwezigheid van gedeputeerde Jisse Otter van de Provincie Drenthe en 120 gasten uit de energie- en luchtvaartsector. Hiermee wordt de ontwikkeling en levering van een vloeibare en gasvormige waterstofinfrastructuur geïnitieerd. De luchthaven werkt samen met duurzame partners, te weten Fokker NextGen, Airbus, Provincie Drenthe, RWE, HyNetwork Services (Gasunie), Engie, het Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR), NOM, Shell, Airport Creators, New Energy Coalition en Groningen Seaports aan een groene waterstofinfrastructuur. Na een paneldiscussie is de intentieverklaring ondertekend door alle betrokken partners. Het Air Combat Command van de Koninklijke Luchtmacht van de Britse Cranfield University hebben aangegeven het initiatief te steunen. KLM neemt als “launching customer” deel aan het project. Deze partijen gaan samenwerken bij het ontwikkelen van een groene waterstofinfrastructuur op Groningen Airport Eelde. Zij zullen hun krachten en hun expertise bundelen om een zo efficiënt en duurzaam mogelijk waterstofnetwerk tot stand te brengen. Met als doel waterstof op te slaan, te transporteren en op termijn te leveren aan afnemers, zoals luchtvaartmaatschappijen. Naast het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie, worden ook zaken als het verkrijgen van vergunningen en het aantrekken van financiële middelen opgepakt.

De onthulling van de getekende intentieverklaring tijdens Wind meets Gas 2023 op Groningen Airport Eelde.

Educatie speelt een belangrijke rol in de toekomstige innovatie en duurzaamheid die nodig is voor een duurzame luchtvaartsector. Groningen Airport Eelde werkt in dat kader nauw samen met lokale onderwijsinstellingen, om theorie en praktijk bij elkaar te brengen. In dat kader lopen verschillende contacten en initiatieven. Een belangrijke mijlpaal in 2023 was de opening van de “NXT Airport Waterstof Werkplaats” inclusief de overdracht van een H₂-aggregaat in december van dat jaar.

Met steun van de Provincie Drenthe werkt een kleine groep studenten, onder de begeleiding van hun docenten, aan de realisatie van een waterstofaggregaat. Dit project dient als een praktijkgericht studie- en leertraject voor leerlingen en studenten van de deelnemende onderwijsinstellingen. Na het Alfa-College, zullen ook Noorderpoort, Drenthe College, Firda, het Air Combat Command (vliegbasis Leeuwarden) en Holthausen Clean Technologies aansluiten. De waterstof fuel cell is beschikbaar gesteld door de Provincie Drenthe vanuit het Europese HyTrEc2 Interreg programma.

De feestelijke opening van de NXT Airport Waterstof Werkplaats op Groningen Airport Eelde.

Ambities en toekomstvisie

Groningen Airport Eelde sloot in 2023 een transitieperiode af in aanloop naar een nieuwe toekomstvisie en strategie. Op 20 december 2023 hebben de Provincies Groningen en Drenthe de nieuwe strategie van de luchthaven omarmd en daarbij ook besloten over de gevraagde NEDAB-bijdrage voor de komende 10 jaar. Daarmee ligt er een stevig fundament voor de luchthaven om verder te bouwen aan haar maatschappelijke rol, duurzame ambities en commerciële (groei)strategie. Met name de groei van het passagiersverkeer speelt een belangrijke rol in het borgen van de lange termijn continuïteit, samen met de bijdrage van regionale overheden in de NEDAB-kosten. In 2024 zal de luchthaven een aanvraag doen voor een nieuw luchthavenbesluit, waarin de randvoorwaarden worden geschapen voor de getoonde ambities met betrekking tot het vliegverkeer. Richting 2033 ontstaat dan een gezonde luchthaven die een brede economische en maatschappelijke rol heeft in Noord-Nederland en een significante bijdrage levert aan innovatie, educatie en de ontwikkeling van duurzame luchtvaart.

Als onderdeel van het opstellen van haar toekomststrategie en het luchthavenbesluit heeft Groningen Airport Eelde door onderzoeksbureau Kantar Public in januari 2023 een draagvlakonderzoek naar de activiteiten en ambities van de luchthaven laten uitvoeren. De onderzoeksvraag daarbij was: “In welke mate is er draagvlak in regio Noord-Nederland voor de huidige activiteiten van Groningen Airport Eelde en een eventuele uitbreiding van haar activiteiten?”. Er hebben meer dan 1.000 respondenten aan het onderzoek meegedaan. In het onderzoek was speciale aandacht voor de verruiming van de openingstijden die de luchthaven van plan is aan te vragen voor het luchthavenbesluit. Die openingstijden zijn belangrijk voor luchtvaartmaatschappijen om zich op Groningen Airport Eelde te kunnen vestigen en meerdere bestemmingen per dag aan te kunnen vliegen.

Uit het onderzoek bleek dat een ruime meerderheid vindt dat Groningen Airport Eelde (zeer) belangrijk voor de regio is, en acht op de tien inwoners van de regio Noord-Nederland vinden de ‘eigen’ luchthaven van voldoende waarde voor de regio om te blijven voortbestaan. Het meeste draagvlak is er voor de medische- en donorvluchten en de standplaats van de traumahelikopter, hiervoor geeft respectievelijk 98% en 97% procent aan dit (zeer) belangrijk te vinden. De lesvluchten en de vestigingsplek voor bedrijven scoren het laagst, voor beiden geeft 59% aan dit (zeer) belangrijk te vinden. Nog te weinig inwoners zijn goed op de hoogte van de duurzame toekomstplannen, hoewel een ruime meerderheid wel aangeeft dit belangrijk te vinden. Ruim acht op de tien inwoners van regio Noord-Nederland die wel eens vliegen, geven aan dat zij vaker gebruik zullen maken van Groningen Airport Eelde wanneer meer bestemmingen worden aangeboden. Ook is een meerderheid van de inwoners van regio Noord-Nederland positief over het verruimen van de openingstijden van de luchthaven, al verwacht een kwart van de respondenten in de directe omgeving daarvan ook meer geluidsoverlast.

Het onderzoek toont daarmee een breed draagvlak voor de toekomstige ambities van de luchthaven. De toekomstige strategie van de maatschappelijke rol en het passagiersverkeer zijn dan ook een stevig fundament onder de exploitatie van de luchthaven. Daarnaast is de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart en educatie belangrijk. De komende jaren wordt bovendien de rol van het onderwijs op de luchthaven uitgebreid. De afgelopen jaren is daarvoor een basis gelegd en de toekomstambitie voor de langere termijn is een eigen Airport Campus op het luchthaventerrein waar onderwijs, bedrijfsleven en duurzame ontwikkeling samenkomen. Het nieuw te ontwikkelen Business park Bravo is dan ook niet alleen de vestigingsplaats voor meer bedrijvigheid, maar ook voor duurzame ontwikkelingen en onderwijs.

Onder de toekomstige exploitatie van de luchthaven ligt een ambitie voor passagiersgroei. Krapte op andere luchthavens faciliteert dat en meer (commerciële) samenwerking met andere luchthavens, met name met Royal Schiphol Group, is een belangrijke randvoorwaarde waar invulling aan wordt gegeven. Andere luchthavens lopen tegen capaciteitsbeperkingen aan, waar Groningen Airport Eelde nog ruimte voor groei heeft. Samenwerking in het systeem van nationale luchthavens is de manier om dit te laten materialiseren. Door groei van het passagiersverkeer ontstaat een solide financiële basis voor de luchthaven. Daarom zet de luchthaven in haar luchthavenbesluit in op groei tot 350.000 passagiers per jaar. Deze ambitie past binnen de bandbreedte van de internationale modellen die de komende jaren verdere groei van het passagiersverkeer voorspellen. Herontwikkeling van het voorterrein, met parkeerplaatsen en een betere ontsluiting voor het openbaar vervoer, maken onderdeel uit van de ambities.

Groningen Airport Eelde wil een voortrekkersrol spelen in de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart. Zij zet met name in op waterstof, in lijn met regionale ambities. Onderdeel van de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart is daarom de ambitie van een waterstof-ecosysteem op het luchthaventerrein: 'GRQ Hydrogen Valley Airport'. Elektrisch vliegen en gebruik van Sustainable Aviation Fuels als alternatief voor fossiele brandstoffen is een belangrijk uitgangspunt voor de duurzame luchtvaart op kortere termijn. Voor de lange termijn wordt vooral op waterstof als energiedrager ingezet. Door in te zetten op waterstof wil de luchthaven een rol spelen in de energietransitie van de regio, in lijn met de regionale ambities van Hydrogen Valley. Groningen Airport Eelde is een proeftuin waar nieuwe technologie veilig kan worden ontwikkeld en toegepast alvorens het schaalbaar wordt voor grotere luchthavens. Regionale luchthavens spelen daarmee een belangrijke en vooroplopende rol in de ontwikkeling van de duurzame luchtvaart.

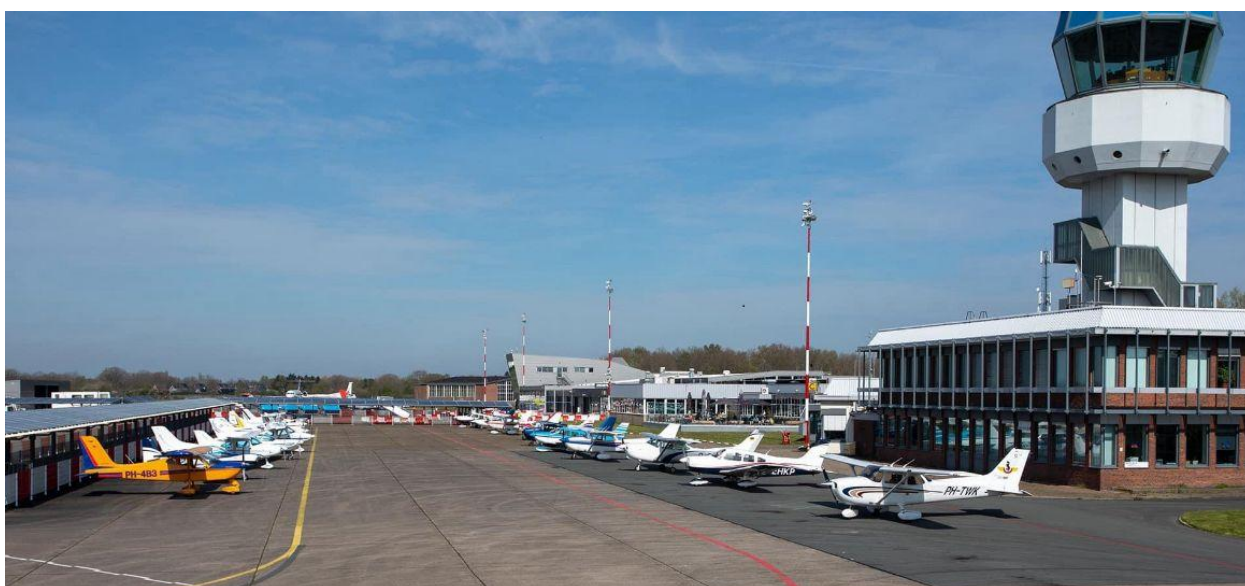
Eelde, 15 mei 2024

M.H. de Groot
Statutair directeur

Jaarrekening 2023

Groningen Airport Eelde N.V.

- **Balans**
- **Winst- en verliesrekening**
- **Kasstroomoverzicht**
- **Toelichtingen**

Een vol platform 'Kilo' op Groningen Airport Eelde in het voorjaar van 2023.

BALANS NA RESULTAATBESTEMMING 2023

Bedragen in euro's

Stand per 31 december

ref.	2023	2022
Vaste activa		
1. Immateriële vaste activa		
Vergunningen	34.977	22.788
In uitvoering en vooruitbetaald	121.660	8.308
	156.637	31.096
2. Materiële vaste activa		
Bedrijfsgebouwen en –terreinen	4.833.179	4.676.963
Installaties	569.998	618.322
Andere vaste bedrijfsmiddelen	825.472	1.122.839
In uitvoering en vooruitbetaald	72.912	3.496.763
	6.301.561	9.914.887
3. Financiële vaste activa		
Latente belastingvordering	1.436.913	1.404.330
	1.436.913	1.404.330
	7.895.111	11.350.313
Vlottende activa		
4. DBFM-overeenkomst	0	74.416
5. Voorraden	15.800	16.535
6. Vorderingen	1.563.975	1.673.445
7. Liquide middelen	2.879.450	1.722.707
	4.459.225	3.487.103
	12.354.336	14.837.416

ref.		2023	2022
Eigen vermogen			
8.	Opgevraagd en gestort kapitaal	4.140.000	4.140.000
9.	Agio	7.147.035	7.147.035
10.	Overige reserves	-1.961.442	-1.749.354
		9.325.593	9.537.681
Langlopende schulden			
11.	Overige langlopende schulden	150.000	165.000
		150.000	165.000
Kortlopende schulden			
12.	DBFM-overeenkomst	0	398.456
13.	Ontvangen investeringsbijdragen	70.004	68.331
14.	Opgenomen krediet	1.000.000	0
	Crediteuren	452.587	539.773
15.	Verschuldigde belastingen en premies	302.938	267.373
16.	Overige schulden	1.053.214	3.860.802
		2.878.743	5.134.735
		12.354.336	14.837.416

WINST- & VERLIESREKENING OVER 2023

Bedragen in euro's

ref.		2023	2022
	Bedrijfsopbrengsten		
17.	Havengelden	3.186.956	2.875.381
18.	Opbrengst gebouwen en terreinen	698.681	582.272
19.	Opbrengst verkopen	197.060	160.833
20.	Overige bedrijfsopbrengsten	965.445	405.482
	Som der bedrijfsopbrengsten	5.048.142	4.023.968
	Bedrijfslasten		
21.	Personeelskosten	3.176.146	2.566.229
22.	Afschrijvingskosten	422.142	345.396
23.	Overige	1.711.549	1.389.431
	Som der bedrijfslasten	5.309.837	4.301.056
	Bedrijfsresultaat	-261.695	-277.088
24.	Rentebaten/-lasten	17.024	-4.327
	Resultaat voor belastingen	-244.671	-281.415
	Belastingen	32.583	325.084
	Nettoresultaat	-212.088	43.669

KASSTROOMOVERZICHT 2023

Bedragen in euro's

ref.		2023	2022
Kasstroom uit operationele activiteiten			
	Bedrijfsresultaat	-261.695	-277.088
	Aanpassingen voor:		
21.	Afschrijvingen	645.443	658.838
	Desinvestering activa in uitvoering	0	566.453
		645.443	1.225.291
	Veranderingen in het werkkapitaal:		
5.	Voorraden	735	8.345
6.	Vorderingen	205.563	-817.715
	Kortlopende schulden	-2.269.970	1.728.632
		-2.063.672	919.262
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten			
		-1.679.923	1.867.465
	Betaalde rente	-1.022	-5.659
	Vennootschapsbelasting	0	0
		-1.022	-5.659
Kasstroom uit operationele activiteiten			
		-1.680.945	1.861.806
	Investeringsmateriële en immateriële vaste activa	-1.418.292	-2.971.292
	Desinvesteringen materiële vaste activa	24.411	43.048
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
		1.393.881	-2.928.244
	Ontvangen investeringssubsidies	4.235.323	0
	Betaalde rente	-3.753	-126
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
		4.231.570	-126
Toename / afname liquide middelen			
		1.156.743	-1.066.564
Verloop van de liquide middelen			
	Stand per 1 januari	1.722.707	2.789.271
	Mutatie boekjaar	1.156.743	-1.066.564
7.	Stand per 31 december	2.879.450	1.722.707

TOELICHTING ALGEMEEN

Activiteiten

Groningen Airport Eelde N.V. heeft tot doel de uitoefening van het luchtvaartbedrijf, waaronder met name begrepen zijn de aanleg, het onderhoud en de exploitatie van het als zodanig aangewezen luchtvaartterrein.

Vestigingsadres en inschrijving handelsregister

Groningen Airport Eelde N.V. is gevestigd aan de Machlaan 14a te Eelde en heeft als statutaire vestigingsplaats Groningen. Groningen Airport Eelde N.V. is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer HO4049842.

Continuïteitsbeginsel

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. In het post-Corona tijdperk heeft de luchtvaartsector een krachtig herstel laten zijn, waarvan ook Groningen Airport Eelde heeft weten te profiteren in de jaren 2022 en 2023. Ondanks een verlieslatend 2023 zijn de solvabiliteit en liquiditeit sterk. Waar in 2023 een overbruggingsfinanciering borg stond voor de continuïteit op korte termijn, is die in 2024 niet langer benodigd. De door de aandeelhouders omarmde strategie voor de jaren 2024 – 2033 en de bijbehorende (NEDAB)-subsidie van de openbare aandeelhouders voor de komende 10 jaar zorgen voor een perspectiefrijke toekomst en stabiele financiële basis voor de lange termijn. Het gunstige toekomstperspectief voor de luchtvaart, met zicht op groei van het passagiersvolume op Groningen Airport Eelde als de belangrijkste bron van inkomsten, zorgt ervoor dat in voldoende mate gewaarborgd is dat van het continuïteitsbeginsel uit kan worden gegaan.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie van Groningen Airport Eelde N.V. zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat de directie schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire directieleden, andere sleutelfunctionarissen in het management van Groningen Airport Eelde N.V., commissarissen en nauwe verwanten zijn verbonden partijen. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Algemene grondslagen

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de winst- en verliesrekening en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Activa en passiva worden tegen historische kostprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen, worden niet in de balans verwerkt maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen, worden niet in de balans opgenomen maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: overige vorderingen en overige financiële verplichtingen.

Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan.

Leasing

Operationele leasing

Bij Groningen Airport Eelde N.V. kunnen leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij Groningen Airport Eelde N.V. liggen. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst- en verliesrekening over de looptijd van het contract.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte looptijd. Het betreft voornamelijk de (investering in) adviezen en onderzoeken voor vergunningen die meerdere jaren lopen.

Eventuele subsidies op deze investeringen worden, op het moment dat de subsidie definitief kan worden toegekend aan de investering, in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar de passage “Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa” op de volgende pagina.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten. De kosten van groot onderhoud worden geactiveerd op basis van de componentenbenadering.

Subsidies op investeringen worden, op het moment dat de subsidie definitief is toegekend, in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben. Indien grond gekocht is inclusief opstallen, met de intentie de opstallen te slopen of teniet te laten gaan en vervolgens op de grond nieuwbouw te realiseren, dan maken de eventuele boekwaarde van de opstallen en de gemaakte sloopkosten deel uit van de verkrijgingsprijs van de grond.

Financiële vaste activa

Latente belastingvorderingen

Latente belastingvorderingen kunnen worden opgenomen voor verrekenbare fiscale verliezen en voor verrekenbare tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds, met dien verstande dat latente belastingvorderingen alleen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst zal zijn waarmee de tijdelijke verschillen kunnen worden verrekend en verliezen kunnen worden gecompenseerd. De berekening van de latente belastingvorderingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover deze al bij wet zijn vastgesteld.

De vennootschap is met ingang van 1 januari 2016 belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Hiertoe is onder meer door het laten uitvoeren van een taxatie van de onroerende zaken de fiscale waarde van de activa en passiva bepaald. Op basis van deze waardering is de fiscale openingsbalans per 1 januari 2016 opgesteld. De openingsbalans is afgestemd met de fiscus, waarbij in 2019 definitief overeenstemming is bereikt over de te hanteren uitgangspunten.

Het financieel perspectief van de luchthaven is naast marktontwikkelingen mede afhankelijk van verschillende subsidies en bijdragen. Onder andere door de subsidie voor zogenaamde NEDAB-activiteiten is het mogelijk voor de vennootschap om toekomstige belastbare resultaten te behalen, waarmee de latente belastingvordering verrekend kan worden.

Vooruitbetaalde kosten

Voor het uitvoeren van (groot) onderhoud werd periodiek aan een gecontracteerde aannemerscombinatie een overeengekomen bedrag betaald. Deze kosten werden als vooruitbetaalde kosten verantwoord tot het moment van uitvoering. Op moment van uitvoering van werkzaamheden werden deze kosten in geval van groot onderhoud geactiveerd of in geval van klein onderhoud in de exploitatie verantwoord. Omdat de overeenkomst in 2023 is afgelopen, is deze post alleen nog zichtbaar in de vlottende activa van de vergelijkende cijfers van 2022.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Groningen Airport Eelde N.V. beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vlottende activa

DBFM-overeenkomst

Voor het uitvoeren van (groot) onderhoud werd periodiek aan de gecontracteerde aannemerscombinatie een overeengekomen bedrag betaald. Deze kosten werden als vooruitbetaalde kosten verantwoord tot het moment van uitvoering. Omdat de resterende looptijd korter was dan 1 jaar, worden deze vooruitbetaalde kosten op balansdatum in 2022 verantwoord onder de vlottende activa. Op moment van uitvoering van werkzaamheden werden de kosten in de exploitatie verantwoord. In 2023 is de overeenkomst afgelopen.

Overige voorraden

Overige voorraden voor gebruik en verkoop

De overige voorraden grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijzen onder toepassing van de FIFO-methode ("first in, first out") of lagere opbrengstwaarde. De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incurantheid van de voorraden.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Handelsvorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Indien Groningen Airport Eelde N.V. eigen aandelen inkoopt, wordt de verkrijgingsprijs van de ingekochte aandelen in mindering gebracht op de overige reserves, of op andere reserves mits de statuten dit toestaan, totdat deze aandelen worden ingetrokken of worden verkocht. Indien ingekochte aandelen worden verkocht, komt de opbrengst uit verkoop ten gunste van de overige reserves of andere reserves in het eigen vermogen. De opbrengst komt ten gunste van de reserve waarop eerder de inkoop van deze aandelen in mindering is gebracht (R) 240.215). Kosten die direct samenhangen met de inkoop, verkoop en/of uitgifte van nieuwe aandelen worden rechtstreeks ten laste gebracht van het eigen vermogen.

Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de schulden in de winst- en verliesrekening als interestlast verwerkt.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Opbrengstverantwoording

Verkoop van goederen

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden verwerkt zodra alle belangrijke rechten en risico's met betrekking tot de eigendom van de goederen zijn overgedragen aan de koper.

Verlenen van diensten

Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten bestaan voornamelijk uit de gerealiseerde opbrengsten uit de parkeerterreinen, vergoeding voor werkzaamheden ten behoeve van derden en incidentele baten zoals bepaalde subsidies.

Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst- en verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

Groningen Airport Eelde heeft alle pensioenregelingen verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. Voor de pensioenregeling in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. De ABP-regeling is een middelloonregeling. Groningen Airport Eelde heeft in geval van een tekort bij dit bedrijfstakpensioenfonds geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen, anders dan hogere toekomstige premies. De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 110,5% per ultimo 2023.

Afschrijvingen op vaste activa

Materiële en immateriële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Over terreinen wordt niet afgeschreven. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als (overige) baten verantwoord in de winst- en verliesrekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen. De subsidies voor NEDAB en de NOW-regeling zijn verantwoord onder de betreffende kostencategorieën voor zover ze betrekking hebben op het betreffende boekjaar. De definitieve afrekening van NOW-subsidies en/of herwaardering van deze subsidies wordt onder de overige baten c.q. lasten verantwoord voor zover de afrekening en/of herwaardering betrekking heeft op voorgaande jaren.

Subsidies met betrekking tot specifieke investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en ook als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de winst- en verliesrekening. Indien sprake is van een algemene investeringssubsidie, dat wil zeggen een investeringssubsidie die niet specifiek voor één of meerdere activa is geschikt, wordt de subsidie pro-rate parte verdeeld over de belangrijkste activa categorieën en op basis van de gewogen gemiddelde looptijd daarvan afgeschreven.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Fiscale positie vennootschapsbelasting

Groningen Airport Eelde N.V. is met ingang van 1 januari 2016 belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (VPB). Dit is geregeld in de wet 'Modernisering VPB-plicht overheidsondernemingen'. Bij voldoende en betrouwbaar uitzicht op toekomstig verrekenende compensabele verliezen, worden deze tegen het geldende belastingtarief in de activa belastinglatentie opgenomen. Daarnaast komen mutaties in de latentie voor als gevolg van het verschil tussen commerciële en fiscale waardering van de vaste activa. Ook een aanpassing van het tarief van de vennootschapsbelasting levert een herwaardering van de latentie op.

Resultaat bestemming

Voorgesteld wordt het verlies van € 212.088 ten laste te brengen van de overige reserves. Vooruitlopend op het besluit van de algemene vergadering is dit voorstel reeds verwerkt in de jaarrekening.

Gebeurtenissen na balansdatum

Algemene ontwikkelingen en omstandigheden zijn toegelicht in het bestuursverslag. Na balansdatum hebben zich geen vermeldenswaardige gebeurtenissen voorgedaan.

Het Nederlandse regeringstoestel, met registratie PH-GOV, op Groningen Airport Eelde.

TOELICHTING OP DE BALANS

Vaste activa

1. Immateriële vaste activa

Bedragen in euro's	Vergunningen	Activa in uitvoering	Totaal
Stand per 01.01.2023			
Actuele waarde/aanschafwaarde	32.554	8.308	40.862
Subsidies	0	0	0
	32.554	8.308	40.862
Cumulatieve afschrijvingen	-9.766	0	-9.766
Cumulatieve vrijval subsidies	0	0	0
Boekwaarde	22.788	8.308	31.096
Mutaties in de boekwaarde			
Overboeking	0	0	0
Investerings	18.700	113.352	132.052
Subsidies	0	0	0
	18.700	113.352	132.052
Overboekingen	0	0	0
Afschrijvingen	-6.511	0	-6.511
Vrijval subsidies	0	0	0
	12.189	113.352	125.541
Stand per 31.12.2023			
Actuele waarde/aanschafwaarde	51.254	121.660	172.914
Subsidies	0	0	0
	51.254	121.660	172.914
Cumulatieve afschrijvingen	-16.277	0	-16.277
Cumulatieve vrijval subsidies	0	0	0
Boekwaarde	34.977	121.660	156.637

De immateriële vaste activa worden volgens de lineaire methode afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Het betreft voornamelijk kosten die zijn gemaakt voor vergunningen die langere tijd geldig blijven. Voor vergunningen wordt een afschrijvingstermijn van 3 – 10 jaar gehanteerd, afhankelijk van het soort en de looptijd van de vergunning. In 2021 is een immaterieel vast activum opgenomen vanuit een investering in de omgevingsvergunning (melding activiteitenbesluit). De lopende projecten 'in uitvoering' in 2023 betreffen een ontheffing voor een 'gesloten distributie systeem' (GDS) voor stroom en gas en de kosten van het aan te vragen Luchthavenbesluit.

Groningen Airport Eelde

Luchthaven van het Noorden

2. Materiële vaste activa

Bedragen in euro's

	Bedrijfs- gebouwen/ terreinen	Installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Activa in uitvoering	Totaal
Stand per 01.01.2023					
Actuele waarde/ aanschafwaarde	43.964.780	10.747.430	5.766.417	3.496.763	63.975.390
Subsidies	-26.879.887	-2.813.226	0	0	-29.693.113
	17.084.893	7.934.204	5.766.417	3.496.763	34.282.277
Cumulatieve afschrijvingen	-20.297.233	-8.255.926	-4.643.578	0	-33.196.737
Cumulatieve vrijval subsidies	7.889.303	940.044	0	0	8.829.347
Boekwaarde	4.676.963	618.322	1.122.839	3.496.763	9.914.887

Mutaties in de boekwaarde

Investeringen	528.768	450.904	264.220	42.348	1.286.240
Subsidies	-2.461.281	-1.197.907	-577.035	0	-4.236.223
	-1.932.513	-747.003	-312.815	42.348	-2.949.983
Overboekingen	2.344.995	807.876	313.328	-3.466.199	0
Desinvestering activa	-2.249.531	-106.038	-651.249	0	-3.006.818
Desinvestering afschrijving	2.248.869	106.038	627.500	0	2.982.407
Afschrijvingen	-923.548	-202.701	-274.131	0	-1.400.380
Vrijval subsidies	667.944	93.504	0	0	761.448
	156.216	-48.324	-297.367	-3.423.851	-3.613.326

Stand per 31.12.2023

Actuele waarde/ aanschafwaarde	44.589.012	11.900.172	5.692.716	72.912	62.254.812
Subsidies	-29.341.168	-4.011.133	-577.035	0	-33.929.336
	15.247.844	7.889.039	5.115.681	72.912	28.325.476
Cumulatieve afschrijvingen	-18.971.912	-8.352.589	-4.290.209	0	-31.614.710
Cumulatieve vrijval subsidies	8.557.247	1.033.548	0	0	9.590.795
Boekwaarde	4.833.179	569.998	825.472	72.912	6.301.561

De materiële vaste activa worden volgens de lineaire methode afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Dit leidt tot onderstaande afschrijvingstermijnen:

Bedrijfsgebouwen en –terreinen	3 - 40 jaar
Installaties	3 - 30 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen	3 - 20 jaar

In 2013 zijn de baanverlenging en de vernieuwing van de afwatering en riolering in gebruik genomen. In het verslagjaar 2023 is aan het Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat gevraagd de subsidie definitief vast te stellen. Daar wij van mening zijn dat er sprake is van voldoende zekerheid dat aan de gestelde voorwaarden van de subsidie is voldaan, is de subsidie in mindering gebracht op de materiële vaste activa. Het deel van de subsidie dat terugbetaald moet worden, € 70.004, is onder de overige schulden opgenomen.

De totale investeringen, immateriële en materiële vaste activa tezamen, bedragen in 2023 volgens de jaarrekening-definitie € 1.418.292. Projecten waarvoor al eerder opdracht was verstrekt c.q. waar al eerder facturen voor zijn ontvangen, zijn opgenomen onder de “Overboekingen” omdat ze van de lopende projecten van het jaar ervoor naar de betreffende activa-categorieën van 2023 zijn overgeboekt bij oplevering van het project. In 2023 betreft het hier het project van de bouw van de nieuwe brandweerkazerne, dat in 2022 is gestart en in 2023 is opgeleverd. Onderstaand wordt dit project nader toegelicht.

Ter versterking van de liquiditeit is van de aandeelhouders in 2023 een overbruggingsfinanciering ontvangen. Een deel daarvan betreft een investeringssubsidie van de publieke aandeelhouders, ter hoogte van 75% van de investeringen in 2023. Voor de totale investeringen is een bedrag van € 1.063.718, zijnde 75% van € 1.418.292, als algemene subsidie aan deze investeringen toegerekend. Daarnaast is voor een specifiek project een subsidie van € 35.105 toegerekend aan de betreffende investering. Het betreft hier het realiseren van een nieuwe uitgangstelling voor hulpverleningsvoertuigen die deel uitmaakt van de herontwikkeling van het terrein van de oude brandweerkazerne en waarvoor een specifieke subsidie van de Provincie Drenthe beschikbaar is. De algemene investeringssubsidie is pro-rate parte toegerekend aan de verschillende activa-categorieën en wordt afgeschreven volgens de (gemiddeld gewogen) afschrijvingstermijn van de betreffende activa.

Ook het project van de brandweerkazerne is grotendeels gefinancierd met een (NEDAB-)subsidie. Het project is deels in 2022 uitgevoerd en in 2023 opgeleverd inclusief een wasplaats en stallingsloods voor handling materieel die niet onder de reikwijdte van de subsidie vallen. De totale investering in de brandweerkazerne inclusief installaties en inventaris bedroeg € 3.321.682, exclusief stallingsloods en wasplaats. De totale subsidie van € 3.136.500 is bij oplevering in 2023 toegerekend aan dit project, daarvoor was het als voorschot ontvangen deel van de subsidie verantwoord onder de “Vooruit ontvangen subsidies” van de overige schulden. Daarmee is 94% van de investering in de brandweerkazerne met (NEDAB-)subsidie gerealiseerd.

3. Financiële vaste activa

Latente belastingvordering

Voor het bepalen van de fiscale positie is een openingsbalans opgesteld, wat de aanleiding was om een latente belastingvordering op te nemen. Deze latentie is in 2017 gevormd ten gunste van het eigen vermogen, en betrof 20% van het waardeverschil van het vastgoed per eind 2016 tussen de balanswaarde en de fiscaal getaxeerde waarde plus 20% van het fiscale verlies over 2016.

Jaarlijks vindt herwaardering van de actieve latentie plaats. Vanuit prudentie is de actieve latentie voor compensabele verliezen reeds in eerdere jaren afgewaardeerd tot nihil. In 2023 was er geen aanleiding tot een mutatie van de latentie vanuit het fiscale resultaat en mogelijke compensabele verliezen. De reguliere mutatie over 2023 die is opgenomen wordt veroorzaakt door het fiscale waarderingsverschil van het vastgoed. De omvang van de compensabele verliezen, inclusief het geschatte fiscale resultaat van 2023, bedraagt € 4,1 mln.

De post latente belastingvordering is daarmee als volgt samengesteld:

Stand per 1 januari	1.404.330
Mutatie latente belastingvordering 2023	<u>32.583</u>
Stand per 31 december	€ 1.436.913

Flottende activa

4. DBFM-overeenkomst

Dit betreft een vooruitbetaling van de vooruitbetaalde onderhoudskosten met een looptijd korter dan één jaar. Doordat het DBFM-onderhoudscontract in 2023 is afgelopen, is het contract per einde jaar geheel financieel afgewikkeld en resteert geen vooruitbetaling.

Deze post is als volgt samengesteld:

Stand per 1 januari	74.416
Uitgevoerd onderhoud en afwikkeling contract	<u>-74.216</u>
Stand per 31 december	€ 0

5. Overige voorraden

De voorraden betreffen de-icing vloeistof en toegangspassen en hebben samen een waarde van € 15.800. Er is geen voorziening op de voorraad getroffen.

6. Vorderingen

Deze post betreft vorderingen met een looptijd korter dan één jaar en is als volgt samengesteld:

Per 31 december	2023	2022
Handelsdebiteuren	920.335	1.214.050
Omzetbelasting	241.137	305.492
Te vorderen NOW-subsidie	16.272	4.692
Te vorderen NEDAB-subsidie	7.000	36.000
Te vorderen subsidie brandweerkazerne	86.500	0
Te vorderen subsidie overige investeringen	128.912	0
Te ontvangen rente	21.677	0
Overige vorderingen	29.187	33.897
Vooruitbetaald overig	<u>112.955</u>	<u>79.314</u>
	€ 1.563.975	€ 1.673.445

Op de handelsdebiteuren is een voorziening getroffen van € 8.246. Ten opzichte van 2022 is de voorziening in 2023 ongewijzigd. Het deel van de vorderingen dat naar verwachting een looptijd heeft die langer is dan één jaar, betreft per eind 2023 nihil.

7. Liquide middelen

Het betreft de volgende banksaldi:

Per 31 december	2023	2022
- Rabobank	2.877.909	1.716.906
- Kas, kruisposten	<u>1.541</u>	<u>5.801</u>
	<u>€ 2.879.450</u>	<u>€ 1.722.707</u>

Deze saldi betreffen in hoofdzaak spaarsaldi waarvan de looptijd per ultimo 2023 korter is dan 1 jaar. De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en staan volledig ter vrije beschikking aan de onderneming.

Eigen vermogen

8. Opgevraagd en gestort kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bestaat uit 12.000 aandelen à € 450 nominaal. Hiervan zijn 9.200 aandelen geplaatst.

Per 31 december	2023
Maatschappelijk kapitaal	5.400.000
In portefeuille	<u>1.260.000</u>
Opgevraagd en gestort kapitaal	<u>€ 4.140.000</u>

De verdeling van het opgevraagd en gestort kapitaal is als volgt:

Per 31 december	2023	
Provincie Groningen	1.242.000	30%
Provincie Drenthe	1.242.000	30%
FB Oranjewoud Participaties B.V.	1.076.400	26%
Gemeente Tynaarlo	<u>579.600</u>	<u>14%</u>
	<u>€ 4.140.000</u>	<u>100%</u>

9. Agio

Groningen Airport Eelde NV ontving van haar aandeelhouders tot en met het jaar 2012 een agiostorting.

10. Overige reserves

In 2023 kende deze reserve het volgende verloop:

	2023	2022
Stand per 1 januari	-1.749.354	-1.793.023
Af/Bij: Netto resultaat	<u>-212.088</u>	<u>43.669</u>
Stand per 31 december	<u>€ -1.961.442</u>	<u>€ -1.749.354</u>

Langlopende schulden

11. Overige langlopende schulden

Dit betreft een vooruit ontvangen vergoeding voor het opstalrecht dat de eigenaar van het zonnepark op de luchthaven in 2020 heeft betaald voor de periode 2020 tot en 2034. Onder de langlopende schulden is het deel van 2025 tot en met 2034 opgenomen. Jaarlijks valt een deel vrij als opbrengst.

Stand per 1 januari	165.000
Vrijval opbrengst	<u>-15.000</u>
Stand per 31 december	<u>€ 150.000</u>

Kortlopende schulden

Alle kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan twaalf maanden.

12. DBFM-overeenkomst

	2023	2022
Stand per 1 januari	398.456	723.121
Betalingen	<u>-398.456</u>	<u>-324.665</u>
Stand per 31 december	<u>€ 0</u>	<u>€ 398.456</u>

Met de aannemerscombinatie PASE was overeengekomen dat gedurende 10 jaar na realisatie van de projecten baanverlenging en riolering een deel van de bouwsom per kwartaal zal worden voldaan. In 2022 heeft overheveling van de resterende schuld van de langlopende naar de kortlopende schulden plaatsgevonden. In 2023 is de gehele relatie afgewikkeld na afgifte van het overdrachtscertificaat en de eindbetaling.

13. Ontvangen investeringsbijdragen

Het bedrag van € 70.004 aan ontvangen investeringsbijdragen betreft voor € 68.331 het saldo vooruit ontvangen subsidie voor het project afwatering. In de loop van 2024 ontstaat waarschijnlijk de verplichting om dit bedrag aan de Staat terug te betalen als niet bestede subsidie zodra de subsidie wordt vastgesteld. Een ander resterend bedrag dat terug moet worden betaald vanuit deze subsidie, € 1.673, is tevens opgenomen onder deze post. Dit betreft de onderbesteding van de subsidie na afwikkeling van de DBFM-overeenkomst.

14. Opgenomen krediet

De luchthaven beschikte in 2022 en 2023 over een kredietfaciliteit voor een bedrag van € 1.000.000, als overbruggingsfinanciering. Eind 2023 is gebruik gemaakt van dit krediet, en is de lening opgenomen van aandeelhouder FB Oranjewoud tegen marktconforme condities.

15. Verschuldigde belastingen en premies

Deze post is als volgt samengesteld:

Per 31 december	2023	2022
Nog af te dragen pensioenpremies	53.529	54.960
Nog af te dragen loonheffingen	<u>249.409</u>	<u>212.413</u>
	<u>€ 302.938</u>	<u>€ 267.373</u>

Een Vans RV-12 voor het restaurant op Groningen Airport Eelde. Dit toestel is door een Nederlander zelf gebouwd met behulp van een bouw pakket. Dit bijzondere toestel, met registratie PH-MON, bezocht de luchthaven in 2023 en is beschilderd met vlakken en lijnen die geïnspireerd zijn door de kunstschilder Piet Mondriaan.

16. Overige schulden

De post Overige schulden is als volgt samengesteld:

Per 31 december	2023	2022
Energiekosten	88.301	87.710
Advies, controlekosten, verzekeringen	39.748	61.274
Onderhoud, contracten	173.570	15.527
Inleen personeel beveiliging en overig	37.735	22.530
Salarissen, overige personeelskosten	26.477	23.926
Vooruit ontvangen posten / opstalrecht zonnepark	15.000	15.000
Vooruit ontvangen subsidies	0	3.062.434
Vakantietoeslag en verlofrechten	379.355	320.039
Nog af te dragen vliegbelasting	233.826	58.081
Nog te ontvangen facturen, investeringen	0	165.411
Nog te ontvangen facturen, overig	9.215	13.971
Te betalen rente	0	1.022
Overige	<u>49.987</u>	<u>13.877</u>
	€ 1.053.214	€ 3.860.802

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Tijdens het vaststellen van de definitieve compensatie van de NOW-regelingen is discussie met de toenmalige accountant en daarna het UWV ontstaan over de interpretatie van de jaarlijkse NEDAB-bijdrage van regionale overheden in relatie tot het omzetbegrip van de NOW-regelingen. Tegen de uitspraak van het UWV op het bezwaar is onsuccesvol beroep aange tekend bij de bestuursrechter. Daarna is begin 2023 hoger beroep bij de Centrale Raad van Beroep aange tekend, waarvan nog geen uitspraak is. Het meningsverschil gaat in potentie om een totaalbedrag van € 917.300 dat nog kan worden gevorderd van het UWV indien de Centrale Raad van Beroep Groningen Airport Eelde in het gelijk stelt. Deze potentiële vordering is – hangende de behandeling van het hoger beroep – niet in de balans opgenomen.

Bij de sloop van de wasplaats op de locatie van de oude brandweerkazerne is in 2023 PFAS aangetroffen, dat waarschijnlijk verband houdt met het spoelen van brandweervoertuigen in het verleden met fluor houdende blusmiddelen die inmiddels niet meer worden gebruikt. Er rust mogelijk een saneringsverplichting op de aangetroffen vervuiling, die in 2024 nader wordt onderzocht en waarvoor saneringsscenario's worden ontwikkeld. Op dit moment is er nog geen concreet zicht op de omvang van de eventuele kosten van het vervolgtraject.

Operational Leasing

Op balansdatum werden door de vennootschap vijf auto's geleased, vier personenwagens en een operationeel voertuig, met een resterende looptijd van 13 tot 44,3 maanden en een leaseverplichting van in totaal € 146.647.

Lease verplichtingen < 1 jaar	€ 58.645
Lease verplichtingen 1-5 jaar	<u>€ 88.002</u>
Totaal	€ 146.647

TOELICHTING OP DE WINST- EN VERLIESREKENING

NEDAB-subsidie

In 2023 is een subsidie van lokale overheden beschikt van maximaal € 3.600.000, ter dekking van de kosten van Niet Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB). Het betreft de kosten die in het kader van openbare veiligheid gedurende het boekjaar zijn gemaakt, te weten voor brandweer en security. De werkelijke directe en indirecte kosten die in 2023 zijn gemaakt voor brandweer en security bedroegen in totaal € 3.670.080. De subsidie van € 3.600.000 is in mindering gebracht op de gemaakte kosten, en verantwoord onder zowel de personeelskosten, afschrijvingskosten als overige kosten, naar rato van de daadwerkelijke kosten.

17. Havengelden

Deze post is als volgt samengesteld:

	2023	2022
Landingsgelden	1.270.008	1.233.617
Passagiersvergoedingen	1.233.516	975.977
Afhandeling	518.102	520.796
Overige havengelden	<u>165.330</u>	<u>144.991</u>
	<u>€ 3.186.956</u>	<u>€ 2.875.381</u>

18. Opbrengst gebouwen en terreinen

Deze post is als volgt samengesteld:

	2023	2022
Opbrengst gebouwen	289.953	264.817
Opbrengst terreinen	362.850	275.858
Concessies	<u>45.878</u>	<u>41.597</u>
	<u>€ 698.681</u>	<u>€ 582.272</u>

19. Brandstof verkopen

Deze post is als volgt samengesteld:

	2023	2022
Fee Jet-A1 leveringen	176.974	141.532
Fee Av-gas leveringen	16.855	16.494
Fee Mogas-overig	<u>3.231</u>	<u>2.807</u>
	<u>€ 197.060</u>	<u>€ 160.833</u>

20. Overige bedrijfsopbrengsten

Deze post is als volgt samengesteld:

	2023	2022
Opbrengst uit dienstverlening aan derden	20.400	57.293
Opbrengst voorterrein / parkeren	394.388	312.877
Doorberekende administratiekosten	20.184	13.288
Exploitatiesubsidie	400.000	0
Herwaardering NOW-vordering UWV	119.163	0
Diverse baten	<u>11.310</u>	<u>22.024</u>
	<u>€ 965.445</u>	<u>€ 405.482</u>

Als onderdeel van de overbruggingsfinanciering die Groningen Airport Eelde in 2023 kreeg van haar aandeelhouders is een exploitatiesubsidie van € 400.000 beschikt ter versterking van de liquiditeit, die is verantwoord onder de overige bedrijfsopbrengsten.

In de loop van 2023 heeft voor NOW 3 tot en met 7 vaststelling door het UWV plaatsgevonden. Op basis van de werkelijke vaststellingen en afrekeningen, die per saldo hoger uitvallen dan de schatting die in 2022 was gemaakt, is een bate van € 119.163 onder de 'overige bedrijfsopbrengsten' opgenomen.

21. Personeelskosten

De specificatie van de personeelskosten luidt als volgt:

	2023	2022
Salarissen	3.841.764	3.460.112
Pensioen lasten	465.821	476.633
Sociale lasten	<u>711.893</u>	<u>576.903</u>
	<u>5.019.478</u>	<u>4.513.648</u>
Inleen security personeel	603.869	320.579
Overige personeelskosten	<u>398.087</u>	<u>224.386</u>
	<u>€ 6.021.434</u>	<u>€ 5.058.613</u>
Ontvangen NEDAB subsidie	-2.845.288	-2.274.545
Ontvangen NOW subsidie	<u>0</u>	<u>-217.839</u>
	<u>€ 3.176.146</u>	<u>€ 2.566.229</u>

Op 31 december 2023 waren 73 werknemers in dienst bij de vennootschap, dat waren er 72 per 31 december 2022. Er waren geen werknemers buiten Nederland werkzaam. Over het boekjaar ging het gemiddeld om het volgende aantal FTE:

	2023	2022
Operationeel	20,5	19,2
Brandweer	29,0	25,3
Commercieel	4,6	3,3
Staf en ondersteuning	<u>7,9</u>	<u>7,8</u>
Medewerkers in dienst (in FTE)	<u>62,0</u>	<u>55,6</u>

Het ziekteverzuimpercentage over 2023 bedroeg 4,8%. Over 2022 was dit 6,8%.

De bezoldiging van de bestuurder is niet nader toegelicht op grond van artikel 2:383 lid 1 BW. De bezoldiging van de gezamenlijke commissarissen bedroeg € 15.500 over het boekjaar.

22. Afschrijvingskosten

In 2023 is een bedrag van € 422.142 aan afschrijvingslasten ten laste van de exploitatie gekomen. Dit bedrag kan als volgt worden toegelicht:

	2023	2022
Afschrijving op:		
Gebouwen en terreinen	923.548	899.883
Installaties	202.701	192.618
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	274.131	321.274
Vergunningen	<u>6.511</u>	<u>6.511</u>
Totaal	1.406.891	1.420.286
Vrijval subsidies	<u>761.448</u>	<u>761.448</u>
Afschrijvingen	€ 645.443	€ 658.838
Ontvangen NEDAB subsidie	<u>-223.301</u>	<u>-313.442</u>
Afschrijvingen ten laste van het boekjaar	<u>€ 422.142</u>	<u>€ 345.396</u>

23. Overige bedrijfskosten

In deze post wordt onderscheid gemaakt in:

	2023	2022
Onderhoud gebouwen/terreinen	702.413	527.817
Nuts voorzieningen	154.983	77.763
Assuranties en belastingen	189.245	178.345
Ontwikkeling- en promotiekosten	225.198	175.425
Advieskosten	167.797	254.594
Overige	<u>803.324</u>	<u>587.500</u>
	2.242.960	1.801.444
Ontvangen NEDAB subsidie	<u>-531.411</u>	<u>-412.013</u>
	<u>€ 1.711.549</u>	<u>€ 1.389.431</u>

De andere soorten kosten die verantwoord zijn onder de “Overige” van de overige bedrijfskosten hebben betrekking op de exploitatie van rijdend materieel, communicatie, administratie- en bureaunkosten, ICT, en reis-, verblijf- en representatiekosten.

24. Rentebaten/-lasten

Deze post bestaat uit:

	2023	2022
Betaalde rente opgenomen krediet	-4.653	0
Ontvangen/betaalde rente Rabobank	<u>21.677</u>	<u>-4.327</u>
	<u>€ 17.024</u>	<u>€ -4.327</u>

Een toestel van TUI op Groningen Airport Eelde. TUI was één van de belangrijkste commerciële partners in 2023 voor het passagiersverkeer met verschillende bestemmingen. Gran Canaria als jaarrond bestemming was de belangrijkste bestemming van de luchthaven in 2023 en werd door TUI aangevlogen.

Ondertekening

Eelde, 23 mei 2024

Voor de jaarrekening 2023:

Raad van Commissarissen

Mr. L.J. Klaassen, voorzitter

W.J. Mansveld

T.B. de Vries

L.W.J. Kloosterziel

Directie

M.H. de Groot

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent bestemming resultaat

1. De winst is ter beschikking van de algemene vergadering, met dien verstande dat reservering zal plaats hebben, tenzij de algemene vergadering anders besluit.
2. De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover het eigen vermogen groter is dan het gestorte kapitaal en opgevraagde deel van het kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.
3. Uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
4. De vennootschap mag tussentijds slechts uitkeringen doen, indien de gang van zaken dit toestaat en aan het vereiste van lid 2 is voldaan.
5. Aan de vennootschap vindt geen winstuitkering op eigen aandelen plaats.
6. De algemene vergadering kan besluiten dat dividend anders dan in geld wordt uitgekeerd.

De traumahelikopter van de ADAC, de Duitse zusterorganisatie van de ANWB, bezocht in 2023 ook meerdere malen Groningen Airport Eelde.

Op Groningen Airport Eelde is een traumahelikopter gestationeerd van het Mobiel Medisch Team van het Universitair Medisch Centrum Groningen. In 2023 voerde de helikopter 2.918 vliegbewegingen uit. Om de kwaliteit van de spoedeisende medische hulp te verbeteren heeft de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport traumacentra aangewezen. Het Universitair Medisch Centrum Groningen is het traumacentrum voor Noord-Nederland. Een van de taken van een traumacentrum is het hebben van een Mobiel Medisch Team (MMT). De traumahelikopter en de auto van het MMT zijn sinds 2016 gestationeerd op Groningen Airport Eelde. Deze helikopter heeft een speciale ontheffing om ook buiten de openingstijden van de luchthaven te mogen vliegen. Naast de medisch geschoolde piloot bevinden zich een gespecialiseerde arts en verpleegkundige aan boord. Het doel van de behandeling van het MMT is om de patiënt te stabiliseren of stabiel te maken voor transport. Als een patiënt stabiel is, kan deze met een ambulance of de helikopter naar het ziekenhuis worden vervoerd.